

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу**

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 051 Економіка**

Форма навчання: заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: “Міжнародна трудова міграція та її вплив на економіку України”

здобувачки: Заїки Вероніка Вячеславівни

Наукова керівниця: Іринчина І.Б. доцент кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу, к.е.н.

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувачка кафедри: д-р екон.наук, професорка Циганкова Т.М.

Київ 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА спеціальність галузь знань
МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ І МАРКЕТИНГ
051 Економіка
05 Соціальні та поведінкові науки

ПОГОДЖЕНО
Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

Ярослава СТОЛЯРЧУК

2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

Тетяна.ЦИГАНКОВА

2024 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Заїці Вероніці Вячеславівні
(прізвище, ім'я, по батькові)

Заочної форми навчання
очної (денної), заочної, дистанційної

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему "Міжнародна трудова міграція та її вплив на економіку України"

Тему затверджено наказом ректора Університету від "07" грудня 2023 р. № 2233-ст
Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах вторинних джерел наукової та статистичної інформації

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБГРОНТУВАННЯ ПРОЦЕСУ МТМ У СВІТОГОСПОДАРСЬКІЙ СИСТЕМІ
Розділ 2	Аналіз міжнародної трудової міграції та її вплив на економіку

Об'єкт дослідження:	міграція робочої сили як явище та процес формування глобальної економічної системи.
Предмет дослідження:	міжнародна трудова міграція та її вплив на економіку України
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	теоретико методологічне узагальнення науково-практичних наробок у сфері міжнародної трудової міграції та виявлення її впливу на економіку України. Розробка науково-практичних рекомендацій по оптимізації впливу на національну економіку міжнародної трудової міграції.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	Вивчити сутність міжнародної міграції її форми та функції.
	Проаналізувати міжнародну трудову міграцію як відображення складних аспектів міжнародних економічних зв'язків.
	Оцінити фактори впливу міжнародної трудової міграції на економіку держави.
У розділі 2	Охарактеризувати процеси міжнародної трудової міграції у глобальній економіці.
	Оцінити стан міжнародної трудової міграції в Україні.
	Визначити напрями оптимізації впливу міжнародної трудової міграції на економіку України.

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

Іринчина І.Б.
(Прізвище та ініціали)

« » _____ 2024 р.

**Завдання одержав
здобувач**

(підпис)

Заїка В.В.
(Прізвище та ініціали)

« » _____ 2024 р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 64 сторінки, 2 таблиці, 6 рисунків, список використаних джерел з 65 найменувань, 2 додатки.

Міжнародна трудова міграція та її вплив на економіку України

Об'єкт дослідження міграція робочої сили як явище та процес формування глобальної економічної системи.

Предмет дослідження міжнародна трудова міграція та її вплив на економіку України.

Мета дослідження: теоретико методологічне узагальнення науково-практичних наробок у сфері міжнародної трудової міграції та виявлення її впливу на економіку України. Розробка науково-практичних рекомендацій по оптимізації впливу на національну економіку міжнародної трудової міграції.

Завдання дослідження виявляються в:

- 1) визначенні поняття міжнародної міграції та її класифікації;
- 2) дослідженні функції міжнародної міграції та стадії міграційного процесу;
- 3) аналіз факторів, причин та показників міжнародної міграції
- 4) визначенні динаміки та особливості чисельності мігрантів в Україні;
- 5) розгляд міжнародних практик міграційних процесів та аналіз їх впливу міжнародної міграції на український ринок праці;
- 6) підбиття підсумків та визначення пропозиції щодо регулювання міграційних процесів та розширення їх впливу на ринок праці в Україні.

Практична значимість отриманих результатів полягає в тому, що дослідження впливу міжнародної міграції на економіку України дозволяє оцінити можливі ризики та наслідки міграційних потоків трудової міграції на економіку. Тобто визначено основні проблемні аспекти, які мають вплив на

економіку України, та запропоновані шляхи та напрямки щодо регулювання міграційних процесів та розширення їх впливу на ринок праці в Україні.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2024 р.

Рік захисту роботи 2024 р.

Ключові слова: міжнародна трудова міграція, еміграція, імміграція, міграція населення, міжнародні економічні зв'язки.

В і д г у к

на кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувачки факультету Міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»

Заїка Вероніка Вячеславівна

на тему: «Міжнародна трудова міграція та її вплив на економіку України»

- 1. Актуальність теми:** Трансформаційні процеси у Глобальній торговельній системі активізували процеси міжнародної трудової міграції, що має як позитивні так негативні наслідки для розвитку національних економік. Робота вкрай важлива, цінна й актуальна. Бакалаврське дипломне дослідження автора, покликано сприяти досягненню оптимального впливу трудової міграції на економіку держави, у першу чергу національну економіку України.
- 2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи:** автором детально проаналізовано ключові параметри формування міграційних процесів у Світогосподарській системі за різноманітними ознаками, виявлені функції міграційних трудових процесів, проаналізовані стадії її розвитку. У роботі представлені авторські пропозиції щодо напрямів оптимізації впливу міжнародної трудової міграції на економіку України.
- 3. Наявність самостійних розробок автора:** автором представлено особисте бачення умов формування міграційних потоків за умов дії політичних, економічних, екологічних, освітніх, технологічних, інноваційних факторів тощо. Сформована модель позитивних та негативних впливів міжнародної трудової міграції як на країну-експортера так і на країну-імпортера робочої сили.
- 4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій:** автором представлено аналітичне дослідження регуляторних аспектів впорядкування трудової міграції, акцентовано на необхідності комплексного підходу до впорядкування її наслідків та цінності міжнародної співпраці задля попередження загроз від нераціонального розподілу робочої сили у межах Світового господарства.
- 5. Наявність недоліків:** автору слід було висвітлити проблематику гармонізації національних регуляторних систем стосовно питань міжнародної трудової міграції задля збалансування потоків робочої сили у межах Світової економічної системи; розробити рекомендації щодо вдосконалення системи регулювання трудової міграції в Україні.
- 6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК:** бакалаврське дипломне дослідження виконано при дотриманні норм Вищої освіти та у відповідності з методичними рекомендаціями, що дозволяє рекомендувати роботу до захисту

Наукова керівниця: доцент кафедри міжнародної торгівлі і маркетингу, к.е.н.

Іринчина І.Б.

3 червня 2024р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБГРОНТУВАННЯ ПРОЦЕСУ МТМ У СВІТОГОСПОДАРСЬКІЙ СИСТЕМІ	6
1.1. Сутність міжнародної міграції її форми та функції.....	6
1.2. Міжнародна трудова міграція як відображення складних аспектів міжнародних економічних зв'язків	19
1.3. Фактори впливу міжнародної трудової міграції на економіку держави...24	
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ	33
2.1. Характеристика процесів міжнародної трудової міграції у глобальній економіці	33
2.2. Оцінка стану міжнародної трудової міграції в Україні	40
2.3. Напрями оптимізації впливу міжнародної трудової міграції на економіку України	47
Висновки до розділу 2	52
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57

ВСТУП

Актуальність теми. Міжнародна міграція завжди виступала невід'ємною частиною певної держави в усі часи, адже різновидів міграції чимало, не виключення становить і Україна. Сучасні події, які розгортаються в Україні набагато збільшили та підсилили наявні міграційні потоки. Відтік робочої сили (в тому числі і іноземної), зменшення кількості населення, як наслідок закриття певних підприємств, відсутність внутрішніх потужностей на забезпечення базовими товарами та ін. стали основними «червоними прапорцями», що вказують на негативну сторону міграції для України. Окрім цього, за період повномасштабного вторгнення, частина повертається до України в тому числі із «заробітків» і на «заробітки», тобто трудова міграція все ще присутня. При цьому, зважаючи на довоєнну статистику трудової міграції, можна казати про те, що вона має неабиякий вплив на економіку. Саме тому необхідно дослідити основні аспекти міжнародної трудової міграції та визначити її сучасний вплив на економіку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В рамках роботи аналізувались сучасні та фундаментальні дослідження українських та зарубіжних авторів з питань міграції, міжнародної міграції, в тому числі міжнародної трудової міграції. Так, за основу були взяті роботи таких українських дослідників: Лимаря В.В., Продан М.П. (в аспекті міграційних потоків з України до ЄС та базових питань з теми міграції); Малиновської О. А. (в питаннях глобального контексту міжнародної міграції); Новіченко А. В. (для визначення понятійного апарату роботи); Пасічника О.А. (в контексті розуміння стадій міграційного процесу); Ровенчак О. (для розуміння значення, функції та роль міжнародної міграції); Слюсаревського М., Блинової О. (для простеження види, функції, чинників та закономірностей міжнародної міграції). А також міжнародних авторів: Tsegay S. M. (визначення, вплив та сутність міжнародної міграції); Bauman Z.. (аналіз туристичного виду міграції); MacArthur A., Newton K. (аналіз дослідження міжнародної міграції та їх типів); Everett L.S.(фундаментальна теорії та фактори міграції) та ін.

На сьогодні, питання оптимізації впливу на економіку держави міжнародної трудової міграції набуває неабиякої актуальності, особливо, в рамках формування науково-практичних проектів повоєнного відродження України, що і обумовило вибір нами теми дипломного дослідження, визначення мети та завдань для його проведення.

Мета дослідження: теоретико методологічне узагальнення науково-практичних наробок у сфері міжнародної трудової міграції та виявлення її впливу на економіку України. Розробка науково-практичних рекомендацій по оптимізації впливу на національну економіку міжнародної трудової міграції.

Завдання дослідження виявляються в:

- 7) визначенні поняття міжнародної міграції та її класифікації;
- 8) дослідженні функції міжнародної міграції та стадії міграційного процесу;
- 9) аналіз факторів, причин та показників міжнародної міграції
- 10) визначенні динаміки та особливості чисельності мігрантів в Україні;
- 11) розгляд міжнародних практик міграційних процесів та аналіз їх впливу міжнародної міграції на український ринок праці;
- 12) підбиття підсумків та визначення пропозиції щодо регулювання міграційних процесів та розширення їх впливу на ринок праці в Україні.

Об'єкт дослідження міграція робочої сили як явище та процес формування глобальної економічної системи.

Предмет дослідження міжнародна трудова міграція та її вплив на економіку України.

Методи дослідження. В роботі були використані такі методи: 1) теоретичні: аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння, формалізація, абстрагування – під час написання всієї роботи; 2) методи обробки даних (виділення основних показників відносно трудової міграції).

Практична значимість отриманих результатів полягає в тому, що дослідження впливу міжнародної міграції на економіку України дозволяє оцінити

можливі ризики та наслідки міграційних потоків трудової міграції на економіку. Тобто визначено основні проблемні аспекти, які мають вплив на економіку України, та запропоновані шляхи та напрямки щодо регулювання міграційних процесів та розширення їх впливу на ринок праці в Україні.

Інформаційна база дослідження. Базою для дослідження слугували роботи сучасних українських та зарубіжних вчених, для розуміння теоретичної складової роботи. А також відкриті бази даних міжнародних організацій та їх звіти, зокрема, аналізувались дані «InternationalOrganizationforMigration», «UnitedNations», «ICMPD», «UNHCR», «OECD». Відкриті дані з бази «Migration data portal» та статистичні данні Державної міграційної служби України.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, шести підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг становить 64 сторінки; в роботі представлено шість рисунків; дві таблиці; кількість джерел у списку використаних джерел 65 найменувань.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБГРОНТУВАННЯ ПРОЦЕСУ МТМ У СВІТОГОСПОДАРСЬКІЙ СИСТЕМІ

1.1. Сутність міжнародної міграції її форми та функції

В першу чергу, розглядаючи питання поняття «міжнародної міграції», слід зауважити на розумінні суміжних понять «міграції населення», «міграція», адже вони складають основу розуміння поняття «міжнародна міграція».

Так, поняття «міграції населення» зазвичай визначають як переміщення населення по території під впливом певних факторів, які спонукають до такої дії (процесу) [27, с.135].

В довідникових матеріалах під поняттям «міграції» розуміють зміну місця проживання, яка відбувається в межах країни (всередині) та виходить за межі країни тимчасового або постійного проживання [33].

Крім того, в літературі можна зустріти тлумачення поняття «міграції» за широкого та вузького розуміння. Відповідно за вузького міграція - це вид територіального переміщення населення, котрий спрямований на зміну постійного місця проживання. За широкого розуміння «міграція» визначається як сукупність видів територіального переміщення населення, які переслідують різну мету та спричинені різними факторами, що сприяли цьому процесу [36, с.154].

Виходячи з цих визначень, можна сказати, що міграція - це явище, яке охоплює соціально-економічні та демографічні процеси, яке реалізується шляхом переміщень, які здійснюють люди відносно певних територій. Міграція виступає однією з складових частин суспільних відносин, яка має вплив на економічний розвиток держави (країни), що зокрема зумовлено певним видом міграції та кількістю населення, що мігрувало з країни.

Аналізуючи питання дефініції, було проаналізовано нормативно-правові акти інших країн. Так, до прикладу, в законодавстві Польщі поняття «міграції» використовується, проте не має відповідного закріплення на рівні нормативно-правових актів, однак для цього Центральне статистичне управління Польщі

надало методичні пояснення щодо визначення поняття, що використовуються в державній статистиці. Відповідно до цього пояснення «міграція» – це зміна комуни проживання або, у випадку місько-сільської комуни, переміщення з міста до сільської місцевості цієї комуни або навпаки, в тому числі міграція, стосується і зміни країни проживання. За цього визначення робиться акцент на тому, що зміна адреси в межах однієї міської чи сільської громади, міської чи сільської частини місько-сільської громади не є міграцією [14]. Зазначене визначення носить локальний характер, тобто використовується в межах Польщі, адже наявний виділ певних територіальних одиниць (комуни), які можуть бути не характерні іншим країнам. Однак таке поняття впливає з загального розуміння поняття «міграції».

В свою чергу, поняття «міжнародна міграція» можна визначити, як процес, який реалізується шляхом перетинання кордону, для того щоб залишитися жити в іншій країні [20]. Також можна зустріти тлумачення поняття «міжнародна міграція» відповідно до якого це переміщення людей через міжнародні кордони з метою поселення [4].

При цьому, як зазначає Міжнародна організація з міграції на міжнародному рівні не існує загальновизнаного визначення поняття «мігранта». Разом із тим, для цілей цієї організації визначено, що мігрантом є будь-яка особа, яка переїжджає або переїхала через міжнародний кордон або в межах держави від свого постійного місця проживання, незалежно від: правового статусу особи; добровільності чи примусовості такого руху; причини переміщення; тривалість перебування [12]. В свою чергу, Організація Об'єднаних Націй визначає міжнародного мігранта як будь-яку особу, яка змінила свою країну проживання [9].

Якщо звернутись до законодавчої бази України, то можна побачити лише наявність нормативно-правових актів, які певним чином регулюють процеси міграції (видача документів, зокрема закордонних паспортів; порядок реєстрації місця проживання та ін.) та імміграції [25; 39]. Тобто законодавчо не встановлено поняття «мігрант», «міграція». Проте, вносились законопроекти, які пропонували закріпити відповідні поняття та їх визначення, однак вони так і не були прийняті [40; 41].

Наведене свідчить про те, що визначення поняття «мігрант» можна зустріти переважно в наукових джерелах, або у законодавстві інших країн, проте загально визначеного поняття «мігрант» немає. Відповідно, можна сказати, що визначення, що надане Міжнародною організацією з міграції певною мірою враховує багатоаспектність поняття міграції в загальному її розумінні.

Якщо аналізувати статистичні звіти ООН відносно міжнародної міграції, то можна простежити, що при складанні звітів береться до уваги час перебування та проживання міжнародних мігрантів. Виходячи з цього, існує поділ типів міжнародних мігрантів, які поділяються на [17, с. 41-42]:

- довгострокових мігрантів, які перебували в певному місці більше 12 місяців, тобто тих, хто відповідає критеріям, рекомендованим ООН для підрахунку довгострокових мігрантів;
- короткострокові міжнародні мігранти. Їх термін перебування в іншій країні становить від 3 чи 6 місяців до одного року. При цьому, мінімальний поріг встановлюється національним положення.

Також типи міжнародних мігрантів в літературі підрозділяються на постійні та тимчасові. Це частково співвідноситься з типологією ООН, однак, в літературі не визначають певні межі такого типу. Так, постійні мігранти переїзять жити в іншу країну, де вони планують залишитись протягом тривалого часу в тому числі назавжди. А тимчасові мігранти, своє перебування окреслюють певним проміжком часу, тобто на певний період (до прикладу для роботи або навчання) [13].

Крім того, міжнародні мігранти поділяються на чотири основні групи, які характеризують їх причину міграції до іншої країни. Відповідно виділять: 1) трудові мігранти (мають на меті заробити кошти в країні куди прибули); 2) бізнес-мігранти (переміщення заради створення та реалізації бізнес-проектів, в тому числі навчання); 3) біженці та шукачі притулку (особи які потребують захисту та перебувають в процесі процедури визначення статусу); 4) сімейні мігранти (переїзять до місця проживання членів родини).

Виходячи з цих основних типів міжнародних мігрантів, можна визначити основні види міжнародної міграції за двома основними критеріями (за змістом та за часовою ознакою), які впливають з зазначених вище типів.

За часовою ознакою, міжнародна міграція поділяється на [24, с. 32 - 33]:

1. Постійний вид характеризується тим, що люди змінюють своє місце проживання назавжди (остаточно). До прикладу, до повномасштабного вторгнення частина населення України мігрувала до країн Європи, а також Америки, Канади (це зокрема простежується в кількості звернень для отримання віз в ті країни, де ця вимога є обов'язковою);

2. Тимчасова міжнародна міграція. Особливістю цього виду є те, що людина не знає точного часу перебування у відповідній країні, зазвичай припускає певний термін перебування, що зазвичай пов'язаний з правом перебувати на території відповідної держави або родом діяльності відповідно до якого людина проживає саме на цій території (яскравим прикладом такого виду є навчання до прикладу в французькій школі «Le Cordon Bleu» для отримання базових та професійних знань з кулінарії);

3. Епізодичний вид міжнародної міграції передбачає, що причиною міграції є здійснення нерегулярних, в тому числі непрямих поїздок закордон, вони можуть мати різний характер бути пов'язані з відпочинком, роботою, сімейними та ін.;

4. Сезонна, передбачає певну систематичність виїзду, що зумовлена певним сезоном, до прикладу сезон збору черешні, полуниці, картоплі, або ж сезонна робота на водоймах що переважно є влітку чи то певний відпочинок взимку на горно-лижних курортах в інших країнах, який має не систематичний характер проте реалізовується виключно в певний час;

5. Циркулярний або маятниковий вид міжнародної міграції характерний для регулярних робочих поїздок з однієї країни в іншу (більшість підприємців, які займаються торгівлею, до прикладу, на разі мають стабільний маршрут Україна – Польща, Польща – Італія).

Також в літературі можна зустріти види міжнародної міграції залежно від способу реалізації міграції: організована (за допомогою державних органів або організацій, в тому числі); неорганізована (власними силами та коштом), індивідуальні (можуть бути організовані приватною компанією) [32].

Наступною класифікацією міжнародної міграції, є поділ видів за змістом [30, с. 30 – 38; 45, с. 42]:

1. Сімейна міграція. Такий вид характеризується не тільки переїздом особи до іншої країни для створення нової сім'ї, але і для воз'єднання сім'ї етнокультурних груп, для провадження процедури міжнародного усиновлення для збільшення популяції певної діаспори в країні. Однак, як зазначається в монографії Малиновської О.А. транснаціональні діаспори можуть створювати проблеми як для країни походження, так і перебування [30, с. 34]

2. Трудова міграція. Назва цього виду відповідає сама за себе. Особи переїжджають до іншої країни з метою отримання гідної оплати праці, яку не можуть отримати в країні походження шляхом працевлаштування.

3. Навчальна (інтелектуальна) міграція спрямована на отримання знань та відповідного документа, що підтверджує проходження навчання або ж здійснюється шляхом обміну досвіду та проведення наукових-дослідницьких конференцій. Значна кількість українців, які не змогли перетнути поріг, який був передбачений зовнішнім незалежним оцінюванням виїжджали до Польщі на навчання, при цьому переважна більшість після цього там і залишалась;

4. Вимушена (недобровільна) міграція – пов'язана з переміщенням осіб, з тих причин, які безпосередньо вплинули на прийняття рішення про залишення країни перебування. Зазвичай, цей вид міжнародної міграції стосується мігрантів-біженців (наявність переслідування, політичних чи військових конфліктів, стихійних лих чи техногенних катастроф та ін.). Переважна більшість біженців з країн де наявний військовий конфлікт Україна, Ізраїль, Сирія, Пакистан, Афганістан та ін.. Багато хто змушений залишити свою країну через війну, переслідування та надзвичайні економічні труднощі в їхніх рідних країнах.

Крім того, такі мігранти здійснюють переважно небезпечний перетин кордону та відчують надзвичайне переміщення та труднощі в країнах транзиту. Разом із тим, вимушений вид міграції передбачає і наявність подекуди суворого імміграційного контролю, включаючи затримання та навіть депортацію [20]. В межах «вимушеного» виду міжнародної міграції, мігранти є зовнішніми переміщеними особами, які залишають свої домівки;

5. Особливим видом міжнародної міграції виступає нелегальна міграція. До такого виду переважно відносяться особи, які не дотримуються вимог законодавства відносно перетину кордону, при цьому такими особами можуть виступати мігранти, котрі навчаються, працюють (але при цьому їх термін перебування вийшов). Або ж особи, які намагаються перетнути кордон за межами пункту пропуску. Таку ситуацію, зокрема можна спостерігати в Україні, коли чоловіки призовного віку намагаються дістатись Польщі, Румунії, Словаччини. При цьому, такий вид міжнародної міграції є доволі поширеним зокрема на континенті Північної та Південної Америки, що безумовно пов'язано з складністю отримання дозвільних документів та з іншої сторони легкістю «порушити закон».

Зазначені види міжнародної міграції можна побачити і в звітах міжнародних організацій, що аналізують ситуацію відносно міграційного руху та процесу. Так, своїх звітах Європейська економічна комісія Організації Об'єднаних Націй виділяє два основні види міжнародної міграції: вимушена та трудова [18].

В рамках, теми дослідження варто зупинити увагу на трудовій міграції. Вона звичайно, що може бути різною по тривалості. Тимчасова трудова міграція є основним предметом міграційної статистики як у країнах призначення, так і в країнах походження. Це по-перше зумовлено тим, що держава не бажає втрачати трудові ресурси і в той же час для контролю надходжень, які мали б надійти. При цьому, трудова міграція є тим видом міжнародної міграції, яку складно статистично оформити, адже така міграція має різні форми та характеризується швидкою зміною статусу мігрантів. Тривалість перебування за такого виду зазвичай має свої межі, в тому числі особи, які приймаються на роботу мають і

певні обмеження відносно виду роботи. Це зокрема, можна зрівняти із статусом іноземця, який в Україні не може бути державним службовцем.

Розуміння поняття міжнародної міграції та її видів безумовно наштовхують на те, що міграційний процес доволі багатофункціональний, що зумовлено причинами міграції та тими цілями, які мігрант переслідує у разі зваженої міграції. Крім того, функції міграційного процесу відображають її сутність. Для наочності основні функції представлені на рис. 1.1..

Рисунок 1.1 Функції міжнародної міграції

Джерело складено автором на основі [45;16; 46]

Виходячи з представленої схеми, необхідно охарактеризувати кожен функцію міжнародної міграції в порядку згадування в схемі-ілюстрації.

Демографічна функція розкривається через можливість компенсації природного приросту населення. Тобто країни, які мають мінімальну кількість населення можуть урівноважити цей показник. Чимало країн та їх міст пропонують винагороду за те, що певні особи приїдуть на постійне місце проживання на певну територію. До прикладу, якщо мігрувати в село Понгу, яке розташоване в провінції Астурія в Іспанії, то можна отримати три тисячі євро, при цьому основною умовою є те, що це маю бути пара. Крім того, влада заохочує і до появи дітей, адже у разі народження дитини, уряд також виплатить три тисячі євро [2]. Однак, така функція

має певні і негативні моменти, що зумовлені перенавантаженням певних міст країн, через високі міграційні потоки.

Наступною є селективна функція характеризується тим, що міграційні процеси включають в себе рух соціально демографічних груп, які є різними, та в свою чергу може призводити до нерівномірності та зміни якісного складу населення різних територій. Нерівномірність буде зумовлена переважання певної статі, кваліфікацією осіб, рівнем освіти, місцем проживання та ін.. Якщо, зводити цю функцію до території України, то свого часу значна кількість жінок та дітей мігрувала, що в свою чергу переважало над міграцією чоловіків з країни, відповідно всередині країни спостерігалась неоднорідність по ознакам статі та віку.

Економічна функція беззаперечно є важливою в аспекті міжнародної міграції, адже впливає на забезпечення кількісної та якісної відповідності між попитом та пропозицією робочої сили різної кваліфікації та спеціалізації. Разом із тим, економічна функція є сигнальною для країни походження мігранта.

Що стосується соціальної функції міжнародної міграції, то саме ця функція є показником, що має вказувати на проблеми в країнах походження мігрантів. Така функція полягає в тому, що особа може задовольнити індивідуальні та соціальні потреби, які значним чином впливають на існування особи в певній країні. Так до прикладу, всередині країни люди можуть змінити село на місто, однак, якщо така зміна не покращує умови та можливість для задоволення потреб, то така проблема вирішується більш глобально, шляхом зміни країни, адже іноді соціальні потреби є більш значимі за матеріальні (безпека, можливість реалізації, підвищення соціального статусу, соціальний розвиток і т.д.).

Індивідуально-психологічна функція частково переплітається з соціальною функцією, однак вона розкривається через можливість покращення не тільки соціального становища, але і матеріального стану, посиленням своєї ідентичності, дозволяє отримати певний життєвий досвід та розширити світогляд.

Перерозподільча функція в підручнику соціології визначається як зміна розміщення продуктивних сил між окремими територіями країни, безпосередньо між природними районами, зонами, різними типами населених пунктів,

формуванням необхідного співвідношення між попитом та пропозицією робочої сили [46].

В свою чергу, політична функція сприяє стимулюванню міжнародної співпраці, в тому числі з питань забезпечення впорядкування міграції та збільшення її внеску в розвиток країн. Крім того, така функція дозволяє врегульовувати певні питання в межах міжнародних норм, які були підписанні та мають бути дотримані відповідними державами щодо прав мігрантів. Як приклад, проживання на відповідній території протягом тривалого часу та виконання всіх необхідних вимог, які ставить держава дозволяє отримувати громадянства цієї країни та реалізовувати політичні права, в тому числі виборчі, тобто брати участь у виборах, що в свою чергу є «корисним» для тих кого будуть обирати.

Етнокультурна функція розширяє межі пізнання та розуміння інших культур, що дозволяє збагачувати внутрішній світ особи. При цьому, особа що мігрувала можна знайомити з власною культурою та поширювати її. Як приклад є наявність певних діаспор в певних країнах, або крамниці продуктів країни походження мігрантів. Така функція сприяє розвитку власної культури та її збагаченню, шляхом перейняття досвіду.

І на останок, прискорююча функція визначається через забезпечення відповідного рівня просторової рухомості та означає змінність складу населення та його розширення відносно певної території.

Окрім цього, міжнародна міграція виконує функцію розвитку населення, адже допомагає впроваджувати структурні зміни в соціально-психологічні характеристики особи; розширенню інтелектуального розвитку, в тому числі світогляду; можливість здійснювати обмін важливою інформацією (інноваційною, науковою, технічно), яка сприяє покращенню процесів в державі та її розквіту; інтеграції культур та етнічному збагаченню; формування належної дійсності виходячи з побаченого та пережитого, а не через можливі пропагандистські викривлення; розвиток соціальних та духовних потреб.

Відповідно функції міжнародної міграції відкривають основні аспекти реалізації міграції, які можуть бути розкриті через міграційний процес, який має

свою стадійність та етапи. Враховуючи це, варто розкрити основні стадії міграційного процесу.

В загальному розумінні стадії міграційного процесу представлені відповідним переходом та проходженням відповідних етапів, які зумовлені міграційним процесом. Відносно цього питання, наявні різні бачення стадій в залежності від автора, який надає класифікацію стадій міграційного процесу. В межах дослідження було розглянуто класичну модель стадій міграційного процесу в двох варіантах, які представлено на рис.1.2..

Рисунок 1.2 Стадії міграційного процесу

Джерело складено автором на основі [15; 37, с.109]

Першою стадією є прийняття рішення та планування, що безпосередньо також залежить від виду міжнародної міграції. Так, ще до реалізації самого переїзду до іншої країни, необхідно скласти плани, та звернутись до відповідних державних органів для отримання всіх важливих документів (паспорти, візи та ін.), отримати інформацію відносно прийому та можливості реалізації цього плану. Зазвичай, ця стадія є тривалою, якщо справа не стосується вимушеної міжнародної міграції, адже в такому випадку події що спонукають до виїзду беруть вверх над плануванням подорожі в пошуку прихистку.

Наступною стадією є транзит, який може мати місце, якщо країна в яку мігрують знаходиться далеко та потребує значної кількості перетинів кордонів та тривалий переїзд. Він може реалізуватись повітряним, морським або наземним

транспорт. До прикладу, якщо людина з України переїжджає до Польщі, то такої стадії, як транзит не буде, адже не буде задіяні інші країни.

Якщо брати до уваги вимушених мігрантів вони можуть бути спочатку внутрішньо переміщеними особами (які змінили не одне місце в межах країни), після події, що змусила їх залишити свої домівки, а вже після цього переїхати з однієї країни в іншу, та таким же чином йти до кінцевої країни перебування.

Дана стадія міграційного процесу, може характеризуватись і відсутністю можливості продовжити план через брак коштів, відсутність необхідних документів, наявність ситуацій, які виникли та унеможливають подальше пересування (тяжка хвороба). Так, в період «Covid-19», багато хто з мігрантів застряг в певній країні через неможливість виїзду (зачинені кордони, ізоляція).

Третьою стадією є прибуття в країну призначення. Ця стадія передбачає також перетинання кордону через пункти прикордонного контролю або пропуску. В залежності від транспортного шляху, яким особа добирається. Перевіряється наявність всіх документів та їх оригінальність.

Що стосується прибуття нелегальних мігрантів, то можливі різні варіанти розвитку цієї стадії у них. Адже їх можуть затримати та розпочати розгляд справи відносно їх видворення або ж притягнення до відповідальності за грубе порушення законодавства країни.

Четверта стадія передбачає поселення та залишення у відповідній країні. В'їзд до країни зазвичай здійснюється на певний період, хоча в деяких країнах це може бути з метою постійного проживання. Протягом періоду перебування такі особи повинні дотримуватись усіх законів і особливих вимог, пов'язаних із їхнім статусом.

Безумовно, проживання в іншій країні на законних підставах породжує і права і обов'язки держави, в якій перебуває така особа, адже відповідно до законодавства такі особи будуть вважатись іноземцями, які перебувають на їх території. Кожна людина незалежно від походження в будь-якому має право на захист своїх прав. Це зокрема встановлено міжнародним правом[30].

Разом із тим, норми міжнародного права, також вказують на те, що держави мають дотримуватися принципу невидворення. Це означає, що їм забороняється повертати осіб до їхньої країни, якщо це створить для них ризик переслідувань, тортур та іншої непоправної шкоди, їхні права людини можуть бути порушені.

Завершаючою стадією міграційного процесу є стійка інтеграція та реінтеграція. Так, інтеграція передбачає двосторонній процес взаємної адаптації між мігрантами та суспільством країни де проживає особа, за допомогою якого мігранти включені в соціальне, економічне, культурне та політичне життя приймаючої спільноти.

Що стосується реінтеграції, то цей процес стосується повторного включення мігрантів, які повертаються, до суспільства їхнього походження. Тобто ця стадія стосується внутрішньої міграції, або повернення після міжнародної міграції до країни походження. Інколи, процес реінтеграції дозволяє людям відновити економічні, соціальні та психосоціальні стосунки, необхідні для підтримки життя, засобів до існування, гідності та залучення до громадянського життя.

За другого варіанту розвитку стадій міграційного замість інтеграції відбувається стадія циркулярної міграції та повернення. Так, багато мігрантів мають схильність до повернення на батьківщину. Яскравий приклад, тих людей, які виїхали з окупованих територій та повернулись згодом назад.

Також стадія повернення може мати прояви кругової міграції за якої люди постійно переміщуються туди-сюди між двома чи більше країнами. Зазвичай вони мають певну тривалість через певні короткі чи довгі інтервали.

Повернення може бути показником що мігрант досяг своїх цілей або ж навпаки ні. Зокрема, у разі трудової міграції, повернення свідчить про те, що особа завершила роботу (закінчився контракт) або вже вичерпала внутрішній ресурс для роботи на цій роботі.

Аналізовані стадії мають свої особливості для певних видів міжнародної міграції, які мають специфічні правила та вимоги до осіб, що зокрема визначається національним законодавством держави, в яку планується переїжджати (вимоги для

працівників, термін перебування під час навчання, можливість чи відсутність безперервного перебування і т.д.).

Отже, під поняттям міжнародної міграції слід розуміти переміщення особи або певної частини населення за межі територіальної одиниці проживання, шляхом перетину кордону країни походження або перебування. Відповідно, міжнародний мігрант - це особа, яка перетнула кордон власної країни для зміни країни звичного проживання, або переміщується між країнами. При цьому встановлено, що на міжнародному рівні немає уніфікованого розуміння та тлумачення поняття «мігрант», тлумачення цього поняття відбувається на національному рівні, в тому числі науковим співтовариством та міжнародними організаціями для власних цілей.

Класифікують види міжнародної міграції залежно: 1) від тривалості (постійна, тимчасова, сезонна, маятникова, епізодична); 2) від змісту міграції (сімейна, трудова, навчальна, вимушена, нелегальна); 3) від способу реалізації міграції (організована, неорганізована, індивідуальна); 4) від законності перебування (легальна, нелегальна).

Так, функції міжнародної міграції відображають сутність міграційного процесу. До них відносять, такі функції: демографічна, селективна, економічна, перерозподільча, політична, етнокультурна, прискорююча, соціальна, індивідуально-психологічна. Значне місце посідає економічна та соціальна функція, адже саме через можливості для покращення матеріальної та соціальної складової виступає рушієм до змін, які можуть бути реалізовані в іншій країні.

Стадії міграційного процесу в наукових колах мають різне тлумачення та кількісний склад. В межах роботи було розглянуто такі стадії планування виїзду, транзит, прибуття, перебування (залишення), тимчасове або постійне повернення, інтеграція та реінтеграція. Кожний вид міграції має свої особливості реалізації відповідної стадії. До прикладу, для реалізації трудової міграції необхідний певний рівень знань відповідно по майбутньої посади, наявність документів (дозвіл для роботи в тому числі із зазначенням професії або спеціалізації), належний рівень

знання мови, відсутність проблем із здоров'ям (не завжди є вирішальним фактором) і т. д..

Міграційний процес є доволі складним та тривалий, що зокрема розкривається через можливу протяжність реалізації кожної стадії. При цьому, в такий процес залучається не тільки особа, яка вирішила змінити місце проживання, але і держави походження і перебування.

1.2. Характеристика міжнародної трудової міграції та передумови виникнення

Міграційні процеси завжди були складовою частиною історії людства. Але ніколи раніше не спостерігалось такого впливу на економічний, політичний, та соціальний ландшафт, а також культурний контекст країн походження та призначення міграції. На сьогоднішній день у світі значно більше міжнародних мігрантів, ніж будь-коли раніше. Це пояснюється тим, що в промислово розвинених країнах змінилося демографічне та соціальне середовище, створивши потребу у робочій силі та спеціалістах з інших країн. Останні роки показують збільшення як кількості країн походження, так і країн призначення трудової міграції. Три головні фактори, що підтримують цю тенденцію, це демографічні зміни та потреби на ринку праці в промислово розвинених країнах, проблеми безробіття та кризи у менш розвинених країнах, а також існуючі міждержавні сімейні, культурні та історичні зв'язки. Для багатьох людей трудова міграція є єдиним шляхом вирішення проблем безробіття. Міграційні процеси можуть бути корисними для будь-якої країни, проте оцінити їх масштаби складно, що ускладнює формування адекватної міграційної політики держави. Також варто зазначити, що у міжнародну трудову міграцію втягуються не лише безробітні, а й частина працюючого населення, які шукають кращі умови праці. Різниця в рівні заробітної плати стає об'єктивним мотивом для міграції праці[22, с. 26-29].

Вищезгадані причини основною мірою пояснюють міграцію робочої сили з країн, які розвиваються, та країн з перехідною економікою, або міграцію з менш

економічно розвинутих європейських країн до більш розвинутих. Однак для пояснення міграції між США і Канадою, Англією і США, а також всередині ЄС цього недостатньо. У міграції між цими країнами велику роль відіграють чинники гуманітарного, соціально-культурного, екологічного, психологічного, правового та сімейного порядків. Можливість трудової міграції розширюється з формуванням єдиного світового економічного простору, включаючи інформаційний та транспортний. Міжнародна трудова міграція має як позитивні, так і негативні соціально-економічні наслідки. Переважно виграють самі мігранти, оскільки вони, як правило, вирушають в інші країни з метою покращення свого становища. Виграють від міграції також підприємці, які наймають мігрантів на роботу, оскільки їхні вимоги щодо заробітної плати нижчі, крім того, мігранти не мають профспілкового захисту тощо [23].

Міжнародна трудова міграція характеризується різними рівнями еластичності, що означає здатність одного виду міграції перетворюватися на інший за певних умов. Наприклад, трудові мігранти, які перебувають у чужій країні за законними підставами, часто стають нелегальними мігрантами, якщо, наприклад, порушують терміни перебування в цій державі або працевлаштовуються без дозволу умовами контракту (високий рівень еластичності). На інший бік, можлива ситуація, коли нелегальні мігранти, завдяки кампанії легалізації іноземної праці, отримують законний статус у країні перебування, але це відбувається рідко (низький рівень еластичності). Робоча сила є цінним активом у світовому господарстві, який потребує максимально ефективного використання як на національному, так і на міжнародному рівнях. Сьогодні основними причинами міжнародної трудової міграції з боку країн-донорів є велика густота населення (наприклад, в Індії, Китаї, Нігерії), масове безробіття, спричинене науково-технічним прогресом і змінами у виробництві, а також недостатньо виважена соціальна політика деяких країн. З іншого боку, країни-реципієнти потребують додаткової висококваліфікованої робочої сили [29, с. 26-30].

Міжнародна трудова міграція відображає складні аспекти міжнародних економічних зв'язків, оскільки вона включає рух живих осіб, на відміну від

пересування товарів і капіталу. Цей процес передбачає переселення працездатного населення з однієї країни в іншу на тривалий період, і це зумовлено як економічними, так і іншими чинниками. Міграційні явища між країнами відомі ще з давніх часів. Вони були спричинені різноманітними факторами, такими як кочовий спосіб життя, військові або колоніальні завоювання, природні катастрофи, політичні або релігійні переслідування, географічні відкриття та потреба в облаштуванні нових житлових просторів. На сьогоднішній день головну роль у міграційних процесах відіграє трудова міграція. Це означає, що, крім збереження традиційних причин міграції, таких як політичні або релігійні переслідування, переважають економічні мотиви. Основною метою трудової міграції сьогодні є пошук кращих можливостей заробітку та нових сфер працевлаштування, в результаті чого люди мігрують через обмеженість можливостей на попередньому місці проживання або низьку ефективність праці.

Отже, різні країни мають відмінності у рівнях безробіття, оплати праці, вартості життя та інших соціально-економічних показниках, які постійно стимулюють міжнародну міграцію [26, с. 99-101].

Сьогоднішня значна масштабна трудова міграція стала можливою завдяки економічній вигоді та необхідності використання іноземної робочої сили. Це обумовлено наступними чинниками:

- прагненням зниження виробничих витрат за рахунок використання іноземної робочої сили, яка часто є дешевшою в порівнянні з національною;
- потребою у привабленні кваліфікованих працівників, від робітників до науковців, яке є наслідком явища "відтіку мозків";
- діяльністю транснаціональних корпорацій, які не лише збільшують географічну мобільність робочої сили, але й вирівнюють умови її використання у всесвітньому масштабі;
- розвитком транспортних та зв'язкових засобів, що сприяють географічній мобільності робочої сили;

- інформатизацією виробництва та суспільного життя, яка призводить до зростання взаємозв'язку науки та культури різних країн і уніфікації критеріїв освіти та кваліфікації [28, с. 11-26].

Міграційні процеси відіграли ключову роль у формуванні світового ринку робочої сили. За оцінками міжнародних організацій на початку XXI століття понад 180 мільйонів людей постійно перебували за межами своїх країн. Найбільшу кількість іммігрантів щорічно приймали США (близько 1 мільйона), Німеччина (понад 800 тисяч). Це призвело до того, що загальна кількість іноземних робітників перевищувала 7 мільйонів у США, понад 6,5 мільйона в Західній Європі та 4 мільйони в Латинській Америці. Цікаво, що в деяких країнах кількість іммігрантів настільки велика, що їх відтік може стати причиною економічного розкладу. Наприклад, у нафтових країнах, таких як Катар, Кувейт, Бахрейн, Саудівська Аравія та Об'єднані Арабські Емірати, іноземні працівники складають від 50% до 90% загальної робочої сили. Половина робітників у Бельгії, понад 40% будівельників у Швейцарії та майже 35% автомобілебудівників у Франції є іноземними [4].

На кінець 90-х років світ нараховував приблизно 125 мільйонів мігрантів, що становило близько 2% населення планети. Це переважно пов'язано з поширенням інтеграційних процесів та активізацією загальносвітового міграційного потоку з країн Центральної та Східної Європи. Згідно з прогнозами аналітиків, якщо схожі тенденції міграційних процесів продовжаться, то до 2050 року у світі може бути близько 405 мільйонів міжнародних мігрантів. Одночасно кількість внутрішніх мігрантів вже досягла приблизно 740 мільйонів осіб (Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй, 2009). Загальна чисельність мігрантів у світі наближається до мільярда осіб. До 2025 року кількість молодих працівників, які поповнюватимуть робочий потенціал у країнах, що розвиваються, значно перевищить теперішню загальну кількість робочої сили у розвинених країнах. Прогнозується, що до 2050 року робочий потенціал найбільш розвинених країн становитиме приблизно 600 мільйонів осіб, а в менш розвинених країнах зросте з 2,4 мільярда осіб у 2005 році до 3,6 мільярда у 2040 році. З іншого боку, для

багатьох країн, що розвиваються, з більш молодого віковою структурою та значним приростом працездатного населення, виникає необхідність доступу до світових трудових ринків, в тому числі в країнах, що розвиваються, та економіках, які знаходяться у стані росту [47, с. 93].

Таблиця 1.1 Визначення поняття міжнародна трудова міграція

Автор	Визначення поняття міжнародна трудова міграція
Нестеренко В.Ю., Сідельнікова В.К.	Міжнародна трудова міграція є в сучасних умовах загальносвітовою тенденцією. В Україні вона має чітко обумовлені причини, але розміри міграції починають носити загрозливий характер і потребують державного втручання, контролю і стимулювання повернення трудових мігрантів через потенційні тяжкі негативні наслідки для розвитку національної економіки від ситуації, що склалася на ринку трудових ресурсів України [34, с. 59].
Червінська Л. П.	Міжнародна трудова міграція виступає однією з важливих форм міжнародних економічних відносин і носить глобальний характер. Її розв'язання можливе за умови об'єднання зусиль усієї міжнародної спільноти [47, с. 101].
Мельникович Т.	Міжнародна трудова міграція - не лише безробітні, а й частина працюючого населення. В цій ситуації вже рушійним мотивом міграції виступає пошук більш вигідніших умов праці: робітники переміщуються з країн з низьким рівнем життя і заробітної плати в країни з вищим рівнем [31, с. 7].
Лошенко О. В.	Міжнародна трудова міграція відображається певним чином на ринках праці всіх країн та зароджує новітні тенденції у міграційних процесах, що потребує вивчення процесів її регулювання. Змінюються не тільки процеси міграції, але й її наслідки для суспільства, які виражаються у формі грошових

	надходжень від мігрантів, чому, безсумнівно, потрібно приділяти більше уваги [29, с. 29].
Рослонь Д. Т., Працьовита В. Л.	Міжнародна трудова міграція — це процес переселення працездатного населення з одних країн в інші для здійснення робочої діяльності [43, с. 114].
Черномаз К. Г., Овсяк Є. В., Коваленко Є. В.	Міжнародна трудова міграція здійснює великий вплив на соціально-економічний розвиток країн світу [48, с. 88].
Бербенець О. В.	Міжнародну трудову міграцію - це не лише безробітні, а й частина працюючого населення [22, с. 26-29].
Січко С. М.	Міжнародна міграція робочої сили є формою міжнародних економічних відносин, в основі якої лежить переміщення чинників виробництва. Це об'єктивний процес, властивий ринковій економіці. Трудові ресурси відповідно до ринкових законів шукають собі найбільш вигідне застосування, що дає максимальну ефективність [44, с. 112].

Джерело складено автором на основі [34, 47, 31, 29, 43, 48, 22, 44]

Розглянувши визначення авторів, можна зробити наступне узагальнення - визначення міжнародної трудової міграції включає процес переселення працездатного населення з одних країн в інші з метою здійснення робочої діяльності. Цей процес може бути спричинений різними факторами, такими як економічні, соціальні, політичні, культурні чи екологічні. Міжнародна трудова міграція може бути тимчасовою або постійною, включати робочих усіх кваліфікаційних рівнів та мати великий вплив на якість життя та економічний розвиток як країн-донорів, так і країн-реципієнтів.

Трудова міграція посідає особливе місце в системі міграційних процесів в Україні. Нині Україна є однією з найбільших країн-експортерів робочої сили в Європі. Українські громадяни працюють і в західноєвропейських країнах, в

країнах, що є новими членами Євросоюзу. Основним чинником, що обумовлює поширення трудових міграцій, є значний розрив в рівнях оплати праці в Україні і зарубіжних країнах [38, с. 42].

Таким чином, міжнародна трудова міграція є процесом переселення працездатного населення з одних країн в інші для здійснення робочої діяльності. Характеристика міжнародної трудової міграції включає її тимчасовий або постійний характер, різноманітні причини, такі як економічні, соціальні, політичні, культурні чи екологічні, а також великий вплив на країни-донори та країни-реципієнти. Передумови виникнення міжнародної трудової міграції включаються такі фактори, як економічні розбіжності між країнами, велика густина населення, недостатня кількість робочих місць у країнах-донорах, потреба у висококваліфікованій або дешевій робочій силі у країнах-реципієнтах, а також політичні, соціальні та екологічні чинники. Розвиток міжнародної трудової міграції може мати як позитивні, так і негативні наслідки для країн-донорів та країн-реципієнтів, і вимагає комплексного підходу до управління цим процесом для забезпечення максимальної вигоди для всіх сторін.

1.3. Фактори впливу міжнародної трудової міграції на економіку держави

Сучасна трудова міграція, що існує у значних розмірах, стала можливою завдяки економічній доцільності та потребі у використанні іноземної робочої сили. Її використання пов'язане з наступними факторами:

- бажанням зниження витрат на виробництво шляхом використання більш доступної за ціною іноземної робочої сили порівняно з національною;
- залученням кваліфікованих працівників на всіх рівнях, від робітника до науковця, яке є наслідком такого явища, як "відтік мозків";
- діяльністю транснаціональних корпорацій, які сприяють глобальній мобільності робочої сили та вирівнюють умови її використання на всесвітньому рівні;

- розвитком транспортних та зв'язкових засобів, що стимулює географічну мобільність робочої сили;

- інформатизацією виробництва та суспільного життя, яка призводить до зростання взаємозв'язку наукових та культурних сфер різних країн, що уніфікує критерії освіти та кваліфікації [26, с. 101-110].

Серед основних чинників, які впливають на міграційні потоки, виділяють економічні та неекономічні. До економічних факторів належать такі аспекти, як вища заробітна плата, можливості кар'єрного зростання, ефективне використання особистих навичок та матеріальні заохочення за якісну працю. Нерівномірний економічний розвиток країн світу виступає як безпосередній прямий чинник, що визначає напрямок міграції робочої сили з менш розвинених країн до більш розвинених. Також до причин економічного характеру, які спонукають до міграції, відносяться кон'юнктурна ситуація на національному ринку праці, що може характеризуватися високим рівнем безробіття, нерівновагою між попитом та пропозицією робочої сили, перевантаженням на одне робоче місце, що призводить до напруженості в суспільстві, а також відсутністю попиту на певні професії, які є відомими за кордоном [35, с. 4].

Міжнародна трудова міграція має як позитивні, так і негативні соціально-економічні наслідки. В першу чергу, вигравш від неї отримують самі мігранти, оскільки вони зазвичай переїжджають до інших країн з метою покращення свого становища. Також підприємці, які наймають мігрантів на роботу, виграють від цього, оскільки вимоги щодо заробітної плати мігрантів зазвичай нижчі, і крім того, відсутній профспілковий захист для них. (Таблиця 1.2)

Таблиця 1.2 Позитивні та негативні наслідки міжнародної трудової міграції

Позитивні наслідки міжнародної трудової міграції	Негативні наслідки міжнародної трудової міграції
---	---

<p>- міжнародна трудова міграція надає можливість країні-імпортеру трудових ресурсів економізувати витрати на підготовку спеціалістів та знижувати витрати на виробництво завдяки використанню дешевої робочої сили, яка зазвичай є молодого. З іншого боку, країна-експортер трудових ресурсів виграє від міграції, оскільки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Експорт трудових ресурсів приносить країні прибуток, зокрема через валютні перекази емігрантів своїм сім'ям. Ці грошові перекази зазвичай обмінюються на національну валюту, що зберігає іноземну валюту в банках країни-експортера. Деякі країни отримують від експорту трудових ресурсів майже такий же прибуток, як від інших видів експорту, а іноді навіть більший. 2. Міграція сприяє зменшенню проблеми безробіття у країні-експортері. 3. Ротація громадян, яка передбачає повернення на батьківщину деяких громадян та еміграцію інших, сприяє зростанню кваліфікації й досвіду місцевих спеціалістів у майбутньому; 	<p>- негативні наслідки міжнародної трудової міграції для країн-імпортерів трудових ресурсів включають:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Збільшення проблем, пов'язаних із соціальним захистом іммігрантів. 2. Поглиблення проблеми з пошуком роботи для місцевого населення країни-імпортера трудових ресурсів. 3. Відплив національної валюти за кордон у вигляді грошових переказів. 4. Втрати висококваліфікованих спеціалістів при репатріації мігрантів, тобто після їхнього повернення на батьківщину;
---	--

<p>- країни, що експортують трудові ресурси, здобувають вигоду від міжнародної трудової міграції через валютні перекази емігрантів та збільшення прибутку. Деякі з них навіть отримують майже такі самі або більші доходи від експорту трудових ресурсів, ніж від інших видів експорту. Такі країни включають Йорданію, Пакистан, Єгипет, Індію, Португалію та Туреччину. Крім того, вони спостерігають зменшення проблеми безробіття та росту кваліфікації місцевих спеціалістів через ротацію робочої сили;</p>	<p>- негативні наслідки міжнародної трудової міграції для країн-експортерів трудових ресурсів включають:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Втрата висококваліфікованих спеціалістів через проблему "відтоку умінь". 2. Додаткові витрати з бюджету на підготовку нових фахівців. 3. Потреба в пошуку шляхів захисту своїх громадян-мігрантів від дискримінації та різних видів небезпеки, зокрема нелегальної праці та фізичної загрози. 4. Частковий програш підприємців країни-експортера, які можуть втратити можливість мати широкий вибір робочої сили, особливо висококваліфікованих спеціалістів;
<p>- підвищення рівня споживання домогосподарствами, в яких джерелом доходу є дохід від трудової міграції, а це в свою чергу підвищує рівень суспільного попиту в економіці, бо такі надходження доходів дуже значні в розрізі національної економіки України;</p>	<p>- негативні наслідки міжнародної трудової міграції для країн-імпортерів трудових ресурсів включають наступне: збільшення соціальних проблем, пов'язаних із захистом іммігрантів; поглиблення проблем пошуку роботи для місцевого населення; відтік національної валюти через перекази за кордон; втрата висококваліфікованих кадрів під час</p>

	репатріації мігрантів після їхнього повернення на батьківщину;
- зниження загального соціального напруження в країні через незадовільний рівень життя та неможливість працевлаштування;	депопуляція населення України, обмеження можливостей для її відтворення. Особливо небезпечним стає цей фактор в умовах міграції працездатних жінок та дітей в умовах військових дій;
- підвищення рівня соціального розвитку домогосподарств через отримання доступу до більш якісних соціальних послуг, тощо;	- зниження рівня людського капіталу в національній економіці України, особливо інтелектуального, наукового, високопрофесійного;
- зменшення рівня безробіття в середині країни, але безумовно не через розвиток економіки і створення додаткових робочих місць, а через зниження попиту;	- залежність національної економіки від вливання коштів трудовими мігрантами;
- дефіцит кадрів приводить до боротьби потенційних працедавців за кадри, результатом чого є зростання рівня заробітних плат в окремих галузях та економіці країни в цілому;	- втрата кваліфікації працівниками, які займаються за кордоном менш кваліфікованою працею, ніж займалися в Україні;
- збільшення обсягів надходження коштів в економіку України, стабілізація валютного курсу гривні;	- втрати бюджетних коштів на підготовку кадрів, які не задіяні у своїй професійній діяльності в економіці України;
- міжнародна трудова міграція може сприяти економічному зростанню як у країні-експортері, так і в країні-	- втрата джерел наповнення коштами фондів соціального страхування зі збереженням здійснення мінімальних

<p>імпортері трудових ресурсів. Міграція забезпечує доступ до більш широкого басейну робочої сили, допомагає компаніям знаходити необхідні навички та знижувати витрати на працю, що сприяє підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності. Крім того, мігранти часто відправляють гроші у вигляді валютних переказів у свої рідні країни, що приносить доходи та сприяє розвитку тамтешнього господарства.</p>	<p>соціальних гарантій трудовим мігрантам в майбутньому;</p>
<p>- міжнародна трудова міграція сприяє культурному розмаїттю та обміну ідеями. Мігранти приносять з собою свої традиції, мову, культурні звичаї та кухню, що збагачує культурний ландшафт та сприяє взаєморозумінню між різними групами людей. Цей культурний обмін може привести до нових інновацій та підвищення творчого потенціалу у нових середовищах;</p>	<p>- проблеми зворотної адаптації трудових мігрантів при поверненні додому;</p>
<p>- міжнародна трудова міграція може допомогти компенсувати низький рівень народжуваності та старіюче населення в деяких країнах-імпортерах робочої сили. Прибуття мігрантів, особливо молодих та працездатних,</p>	<p>- демографічні наслідки – зростання числа розлучень, зниження народжуваності, порушення родинних і соціальних зв'язків, тощо.</p>

<p>може збалансувати демографічні тенденції, забезпечуючи потрібну робочу силу та зберігаючи економічну активність і соціальний розвиток.</p>	
---	--

Джерело складено автором на основі [30; 31, с. 7-10; 34, с. 56-63; 35, с. 3-6; 37; 45]

З вищевизначеного, можна зробити наступне узагальнення, що міжнародна трудова міграція відображає складний ландшафт економічних, соціальних та культурних наслідків як для країн-емігрантів, так і для країн-імпортерів робочої сили. Позитивні сторони міграції включають економічний розвиток, культурний обмін та демографічні переваги. Еміграція може забезпечити доступ до необхідних навичок, сприяти інноваціям та зростанню продуктивності, а також збагачувати культурний ландшафт та сприяти взаєморозумінню між націями. З іншого боку, негативні наслідки включають втрату кваліфікованих працівників, нерівність у споживчому рівні, дискримінацію та відчуття економічної нестабільності. Розуміння цих наслідків допомагає керувати міграційними процесами та розробляти політику, яка б ураховувала як позитивні, так і негативні аспекти міжнародної трудової міграції.

Фактори, що впливають на міжнародну трудову міграцію, можна поділити на різні категорії:

1. Економічні фактори: заробітна плата та можливості працевлаштування; економічний розвиток країн-імпортерів трудових ресурсів порівняно з країнами-експортерами; різниця у рівні життя та споживчому рівні.

2. Соціальні фактори: соціальні та політичні конфлікти у країнах-емігрантах; доступ до освіти, охорони здоров'я та інших соціальних послуг; стабільність суспільства та рівень безпеки.

3. Демографічні фактори: демографічний розподіл населення та рівень народжуваності у країнах-емігрантах та країнах-імпортерах.

4. Політичні та правові фактори: міграційна політика країн; міжнародні домовленості та угоди щодо міграції; візові режими та правила перетину кордонів.

5. Культурні та географічні фактори: культурні та мовні спільноти; географічні та кліматичні умови.

Ці фактори взаємодіють між собою та впливають на обсяги та напрямки міжнародної трудової міграції [47, с. 90-102; 43, с. 114-116].

Міжнародна трудова міграція впливає на економіку через різноманітні фактори, серед яких:

1. Ринок праці - міграція може впливати на пропозицію та попит на робочу силу у країнах-емігрантах та країнах-імпортерах. Це може призводити до змін у рівні заробітної плати, безробіття та умов праці.

2. Економічний розвиток - міграція може сприяти розвитку економіки країн-імпортерів через збільшення робочої сили та різноманіття навичок працівників.

3. Валютні перекази - грошові перекази мігрантів до країн-емігрантів можуть становити значну частину їх економіки. Ці кошти можуть використовуватися для споживання, інвестицій або розвитку.

4. Фіскальні аспекти - міграція може впливати на фіскальні баланси країн через зміни у податкових надходженнях та витратах на соціальні програми для мігрантів.

5. Демографічні та ринкові тенденції - міграція може впливати на демографічні та ринкові тенденції, такі як зміни в розміщенні населення, рівень освіти та технологічний прогрес.

6. Інновації та культурний обмін - міграція може сприяти інноваціям та культурному обміну, що впливає на розвиток економіки через створення нових ідей, підходів та можливостей для співпраці.

Усі ці фактори спільно визначають вплив міжнародної трудової міграції на економіку країн-емігрантів та країн-імпортерів [28, с. 1; 37, с. 110].

Таким чином, міжнародна трудова міграція має значний вплив на економіку держави через різноманітні фактори. Міграція може впливати на баланс пропозиції та попиту на робочу силу, змінюючи рівень заробітної плати, безробіття та умови

праці. Грошові перекази мігрантів можуть становити значну частину економіки, впливаючи на споживання та інвестиції. Міграція може впливати на бюджет через зміни у податкових надходженнях та витратах на соціальні програми для мігрантів. Міграція може впливати на розміщення населення та демографічні тенденції, включаючи зміни у складі робочої сили та вікову структуру. Мігранти можуть принести інновації та нові ідеї, сприяючи розвитку економіки через культурний обмін та співпрацю.

Загалом, міжнародна трудова міграція є важливим фактором, який потребує уваги та ефективного управління для забезпечення позитивного впливу на економіку держави.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ

2.1. Характеристика процесів міжнародної трудової міграції у глобальній економіці

Процес глобалізації змінює світ. Держави, суспільства, економіки та культури в різних регіонах світу стають все більш інтегрованими та взаємозалежними. Нові технології дозволяють капіталу, товарам, послугам, інформації та ідеям швидко переміщатися з однієї країни та континенту на інший. Крім того, завдяки розширенню глобальної економіки мільйони жінок, чоловіків та їхніх дітей тепер мають доступ до кращих можливостей у житті. Хоча тенденції глобалізації сприяли переміщенню товарів, послуг і капіталу через кордони, їхній вплив на транскордонне переміщення людей і робочої сили залишається набагато більш

обмеженим, регулюється складною мережею імміграційних законів і політики, які підтримують принцип державного суверенітету [61].

Економічні показники глобалізації – експорт, прямі іноземні інвестиції (ПІІ) та фінансова інтеграція – швидко зросли з середини 1980-х років. Наприклад, світовий експорт зріс з 20 відсотків світового валового внутрішнього продукту (ВВП) у 1990 році до 30,8 відсотка у 2006 році. ПІІ також зросли з 7 відсотків до 22 відсотків світового ВВП між 1980 і 2003 роками. Натомість частка населення світу, яке щороку мігрує через міжнародні кордони, залишається приблизно на рівні 3 відсотків [65].

Проте глобалізація має важливі наслідки для міжнародної трудової міграції, діючи як «підштовхуючий» і «притягуючий» фактор. Це полегшило зв'язки між міжнародними ринками праці завдяки значному вдосконаленню інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Попит на високу технічну кваліфікацію розширив можливості для мобільності кваліфікованої робочої сили. Водночас розширена торгівля зменшує потребу в міграції, створюючи робочі місця в рідних країнах.

Віртуальна мобільність завдяки ІКТ так само сприяла аутсорсингу та створенню нових робочих місць в інших регіонах. Однак також очевидно, що глобалізація призвела до збільшення розбіжностей у можливостях працевлаштування, доходах і рівнях життя, а також у безпеці людей по всьому світу. Розширення торгівлі принесло користь лише обмеженій групі країн. У деяких країнах глобалізація негативно вплинула на робочі місця та засоби до існування в традиційних секторах [53].

Неспроможність глобалізації створити нові робочі місця там, де живуть люди, є основним фактором посилення міграційного тиску. «Коли люди не можуть знайти роботу вдома у своїх громадах і суспільствах, вони шукають деінде». Нинішня глобальна економічна криза посилила ці розбіжності, сильно вдаривши по світу праці [55].

Однак глибина та масштаби кризи відрізняються в різних регіонах, деякі з яких краще ізольовані від глобального спаду, ніж інші. Вплив на трудових мігрантів

залежить як від країни призначення, так і від сектора зайнятості. В Ірландії, Іспанії та Сполучених Штатах трудові мігранти особливо сильно постраждали в будівництві, яке найбільше постраждало від кризи, тоді як у Японії, Малайзії та Республіці Корея вони найгостріше відчули наслідки у промисловості, яка стала свідком найбільших втрат робочих місць. Навпаки, у низці секторів (наприклад, охорона здоров'я, домашнє обслуговування та освіта) у деяких країнах спостерігається зростання зайнятості. Це стосується Ірландії та Сполучених Штатів, де зросла кількість робочих місць у сферах охорони здоров'я та освіти, обох секторах з високим рівнем зайнятості мігрантів [65].

Міжнародна міграція є широко поширеним явищем, що включає потоки понад 100 мільйонів людей на рік і зростаючу кількість країн. У деяких випадках це переміщення було тимчасовим, а в інших випадках воно призвело до постійного поселення. Те, що колись переважно було міграційним потоком з Півдня на Північ, тепер набуло значного виміру всередині країн, що розвиваються [53].

Міжнародна міграція, включаючи зростання нелегальної міграції, відбувалася, незважаючи на посилення імміграційного контролю в індустріально розвинених країнах, і – на відміну від транскордонного руху товарів, послуг і капіталу – без будь-яких узгоджених зусиль для його сприяння [57].

Сили, що спонукають до міграції, різноманітні та складні, і глобальні пояснення можуть не застосовуються до всіх окремих ситуацій. Бідність, війни, голод і репресії, безумовно, є одними з основних причин міграції, але є й інші фактори. Деякі з причин перетину національних кордонів включають тиск населення на обмежені природні ресурси; нерівність доходів між бідними та багатими країнами; зростаюча урбанізація; зниження вартості транспорту та зв'язку, що призводить до збільшення взаємодії між суспільствами; відсутність поваги до прав людини в деяких країнах; та створення міграційних мереж попередніми мігрантами.

У майбутньому зміни клімату можуть посилити міграційний тиск. Однак сучасну міжнародну міграцію можна по суті пояснити зростанням відмінностей

між країнами, відсутністю високооплачуваної роботи, гідної роботи та людської безпеки в деяких частинах світу, зростаючим попитом як на високо-, так і на низькокваліфікованих працівників у країни призначення, а також географічна близькість та історичні зв'язки між країнами походження та призначення.

Населення світу, яке у 2008 році становило 6,7 мільярдів, щорічно зростає приблизно на 75 мільйонів, причому більша частина цього збільшення відбувається в країнах, що розвиваються [51].

Глобальне падіння економічної активності з 2008 року призвело до заморожування найму та звільнення значної кількості працівників.

Глобальне безробіття може зрости на 29-59 мільйонів, у середньому – 39 мільйонів. Кількість «працюючих бідних», визначених як особи, які живуть на суму, еквівалентну 2 доларам США на день або менше, продовжує зростати, досягнувши за оцінками понад 1,4 мільярда в 2009 році, збільшившись більш ніж на 200 мільйонів з 2007 року.

У багатьох промислових країнах у 1950-х і 1960-х роках відбулася «велика міграція» з землі, і подібні переміщення є очевидними сьогодні в багатьох основних країнах походження, включаючи Китай, Мексику та Туреччину. У 2008 році близько 33,5 відсотка робітників у світі були зайняті в сільському господарстві, що менше, ніж у попередні роки [65].

У бідніших країнах ці працівники зазвичай гірші за міських жителів. Частково це пояснюється тим, що державна політика в багатьох країнах була сформована пакетами структурних перебудов, які вимагали «модернізації» сільськогосподарського виробництва, щоб зробити його більш орієнтованим на експорт; ця тенденція разом зі зростаючою лібералізацією торгівлі підірвала становище дрібних фермерів, багато з яких були витіснені з сільського господарства до хронічної неповної зайнятості або міграції з сільської місцевості [65].

Дійсно, міське населення світу зросло дуже швидко, з 220 мільйонів до 2,8 мільярдів, протягом двадцятого століття, і в наступні кілька десятиліть ми побачимо безпрецедентний масштаб зростання міст, особливо в країнах, що розвиваються. За оцінками ООН, до 2008 року вперше в історії більше половини населення світу, 3,3 мільярда людей, проживало в містах. Ця зміна буде особливо помітною в Африці та Азії, де міське населення, як очікується, подвоїться між 2000 і 2030 роками.

Ця тенденція має кілька наслідків для міжнародної трудової міграції. Перша, колишні фермери або сільські мігранти скрізь, ймовірно, знайдуть роботу низькокваліфіковані роботи з поганими умовами праці в містах. Це вже відбувається в Китаї, де внутрішні сільські та міські мігранти займають багато таких робочих місць у прибережних містах. По-друге, багато сільських мігрантів, які повинні здійснити як фізичні, так і культурні переходи, коли вони прибувають у міста, можуть вважати, що емігрувати за кордон не набагато важче, ніж переселитися в міські райони своєї країни, якщо є рекрутингова або міграційна інфраструктура щоб допомогти їм. Після того, як сільський житель переїхав до міста, зазвичай набагато легше отримати візи та документи для легальної міграції або організувати міграцію за нелегальних обставин [65].

Деякі країни з низьким рівнем доходу, які залежать від експорту невеликої кількості сільськогосподарських товарів, таких як бавовна та кукурудза, постраждали від посилення конкуренції через субсидований експорт тих самих товарів із більш розвинених країн. Один загальний аналіз рівноваги торговельної політики для країн з низьким рівнем доходу, наприклад, в Африці на південь від Сахари, показує, що лібералізація торгівлі країною з низьким рівнем доходу призведе до зростання еміграції, оскільки лібералізація призведе до різкого падіння реального обмінного курсу.

Неспроможність глобальної економічної системи створювати робочі місця там, де живуть люди, поклала тягар пристосування на сім'ю. У бідних країнах сім'ї часто приймають важке рішення відправити члена сім'ї за кордон, щоб підвищити

свою економічну безпеку. Багато людей мігрують, щоб вони могли відправляти більшу частину своїх заробітків додому, своїм сім'ям, часто знаючи, що робота в іншій країні потребуватиме великих особистих жертв, складних умов праці та витрачання дуже незначної частини заробленого на себе. Молоді люди часто особливо піддаються цьому міграційному тиску, як показують ризиковані спроби молодих людей із Західної Африки мігрують до Європи через нелегальні канали [58].

Через низку демографічних, політичних та інших причин економічні вигоди від прогресивної інтеграції глобальної економіки ще не матеріалізовані для багатьох бідних країн світу.

Існує також різниця між середнім віком населення більш розвинутих і менш розвинених країн. Хоча очікувана тривалість життя зростає, а населення певною мірою старіє майже всюди, процес пішов набагато далі в Європі та Японії, де народжуваність настільки низька, що смертність перевищує народжуваність. Очікується, що населення Африки та Азії (за винятком Китаю та Японії) зростатиме.

Таким чином, у багатьох країнах існує великий попит на працівників-мігрантів, факт, яким часто нехтували в дискусіях про рушійні сили міжнародної міграції. Проте, принаймні в Європі, ця вимога набуває певного визнання як це чітко висловлено в політичному плані Європейської комісії щодо легальної міграції:

Що стосується економічної імміграції, поточну ситуацію та перспективи ринків праці ЄС можна в цілому описати як сценарій «потреби». Деякі держави-члени вже відчують суттєву нестачу робочої сили та кваліфікації в певних секторах економіки, яку неможливо заповнити на національних ринках праці. Це явище стосується повного спектру кваліфікацій – від некваліфікованих робітників до вищих наукових професіоналів [57].

Глобалізація та конкуренція призвела до сегментації ринків праці в багатьох країнах. Іншими словами, у той час як висококваліфіковані робочі місця на

первинному ринку праці залежать від знань і кваліфікованих працівників, низькокваліфіковані робочі місця на вторинному ринку праці в неформальному секторі та секторі малих підприємств стають залежними від низькокваліфікованих мігрантів, часто тих, хто має нелегальний статус. Малі та середні підприємства та деякі трудомісткі сектори економіки не мають можливості перенести виробництво за кордон для зниження витрат, і натомість вдаються до скорочення виробничих процесів, дерегуляції та гнучкої зайнятості, приділяючи більшу увагу заходам зі скорочення витрат і субпідряд – і щодо працевлаштування трудових мігрантів.

Демографічні тенденції, що призводять до старішої робочої сили та збільшення коефіцієнтів утриманців у Європі та інших країнах, значно збільшують попит на низькокваліфіковані індивідуальні послуги, включаючи домашні послуги, догляд, а також догляд удома та в лікарнях для людей похилого віку, інвалідів та інших. Враховуючи зростаюче небажання місцевих працівників братися за ці, як правило, трудомісткі та низькооплачувані роботи, підвищений попит можна задовольнити, лише звернувшись до працівників-мігрантів [65].

Терміни «нелегальна міграція» та «трудова міграція з нелегальним статусом» є переважними термінами, які дедалі більше приймаються міжнародними організаціями. Інші терміни, які зазвичай використовуються для опису нелегальної міграції не є достатньо повними, щоб охопити різні аспекти нерегулярних рухів, або мають надто негативні наслідки.

Порушення в міграції можуть виникнути на кожному етапі міграційного процесу – перед від'їздом, транзитом, пунктом призначення та поверненням. Нелегальна міграція може варіюватися від простого несанкціонованого перетину кордону для роботи до примусової праці через торгівлю людьми та контрабанду людей. Сама природа надзвичайно ускладнює, а то й унеможлиблює пошук точних даних про нелегальну міграцію. Величезний діапазон цифр, наведених тими, хто намагався оцінити ці числа, сам по собі вказує на ненадійність цих цифр. Наприклад, у Європі кількість мігрантів із нелегальним статусом варіюється від 3

до 8 мільйонів [65]. На глобальному рівні існує такий самий ступінь неточності. Тому до всіх оцінок у цій сфері потрібно ставитися вкрай обережно.

Міграція відбувалася протягом всієї історії, і сучасні тенденції, безперечно, вказують на те, що вона продовжуватиме збільшуватися в майбутньому. Хоча сили глобалізації створили можливості для більшої інтеграції ринків праці, складна мережа національних імміграційних законів і прикордонного контролю обмежує мобільність людей через кордони. Проте зростаюча різниця в багатстві, доходах, людській безпеці, правах людини та демографічні тенденції в різних країнах спричиняють підвищення тиску на міграцію [62].

Щороку багато мільйонів молодих чоловіків і жінок стають робочою силою в країнах, що розвиваються, де робочі місця створюються недостатньо швидко, щоб їх поглинути. Вплив демографічних тенденцій у вигляді скорочення та старіння населення найбільше відчувається в розвинених країнах призначення, де в багатьох секторах виникає дефіцит робочої сили. Скорочення робочої сили в цих країнах породило попит на працівників у багатьох секторах економіки, зокрема в сфері послуг, який значною мірою задовольняють мігранти. Нові технології також дозволяють більшій кількості людей отримувати інформацію, необхідну для доступу до глобального ринку праці.

2.2. Оцінка стану міжнародної трудової міграції в Україні

Неможливо уявити розвиток світової економіки XXI ст. без глобалізації, що виявляється у вільному переливанні капіталів, матеріальних і трудових ресурсів. Глобалізація виробництва, посилення взаємозалежності національних економік, а також виникнення та постійний розвиток міжнародного ринку праці, що охоплює потоки трудових ресурсів, які перетинають національні кордони, призводять до трудової міграції громадян України. Беручи до уваги соціально-демографічну ситуацію, економічні процеси, війна в країні, слід очікувати ще більшої активізації

міграційних процесів і, як результат, вибуття робочої сили за межі країни. Через вищезазначене дослідження процесів трудової міграції є вкрай актуальним.

У сучасну епоху великих трансформацій та розвитку національних економік багатьох країн світу трудова міжнародна міграція з кожним роком набирає обертів. Останнім часом сотні мільйонів людей покидають рідні домівки і долають тисячі кілометрів у пошуках кращого життя. У доповіді ООН повідомлялось, що загальна кількість міжнародних мігрантів у світі становить 258 млн осіб (3,4% світового населення) [51].

До 2050 р. чисельність міжнародних мігрантів може зрости до 405 млн осіб [49]. Основними чинниками, за яких трудова міграція зростає щороку, є значний розрив у рівнях оплати праці в Україні та зарубіжних країнах, відсталість від європейських стандартів, обмеження можливості офіційного працевлаштування, відсутність належного рівня життя та забезпечення потреб відтворення робочої сили працівника.

Україна входить до десятки країн з найшвидшим скороченням населення. За прогнозом ООН, до 2050 р. населення Європи різко скоротиться. Населення Болгарії, Латвії, Молдови, України, Хорватії, Литви, Румунії, Сербії, Польщі та Угорщини, як оцінюють, скоротиться більше ніж на 15%. Тобто в основному це країни Східної Європи (з кількома в Центральній і Північній Європі) [16] (рис. 2.1). Міграційні процеси, що відбуваються в Україні, не сприяють подоланню зазначеної загрози.

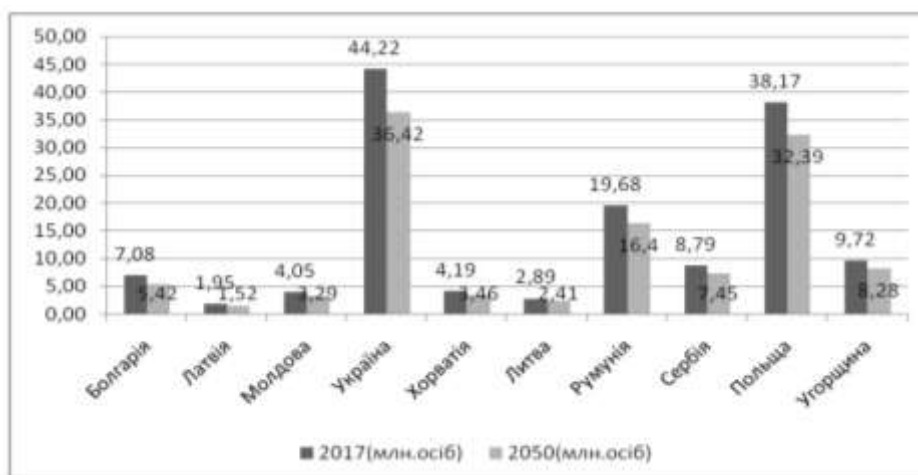

Рис. 2.1. Динаміка чисельності населення країн з найшвидшим скороченням населення [64]

Найбільша кількість мігрантів приїжджає до України з країн Азії та Європи, причому динамічна структура змінюється кожні два роки: то переважає кількість мігрантів з Європи, то з Азії. Останнім часом зростає питома вага мігрантів з країн Африки. Щодо емігрантів-українців, то за аналізований період пріоритетний напрям виїзду з України – це країни Європи за винятком 2015 та 2017 рр., коли більша частка українців виїжджала до країн Азії.

Оскільки масштаби трудової міграції кожного року змінюються, то змінюються і чисельність, регіональне розміщення, структура та динаміка населення України. Більшість трудових мігрантів віком 25–49 років – це той вік, коли особи вже мають певний досвід роботи та кваліфікацію і, що не менш важливо, зберігають високий рівень працездатності [52].

Звернемо увагу на те, що чоловіки раніше починають залучатися до трудової міграції, а саме з 25-річного віку, у той час як жінки – з 35-річного (рис. 2.2).

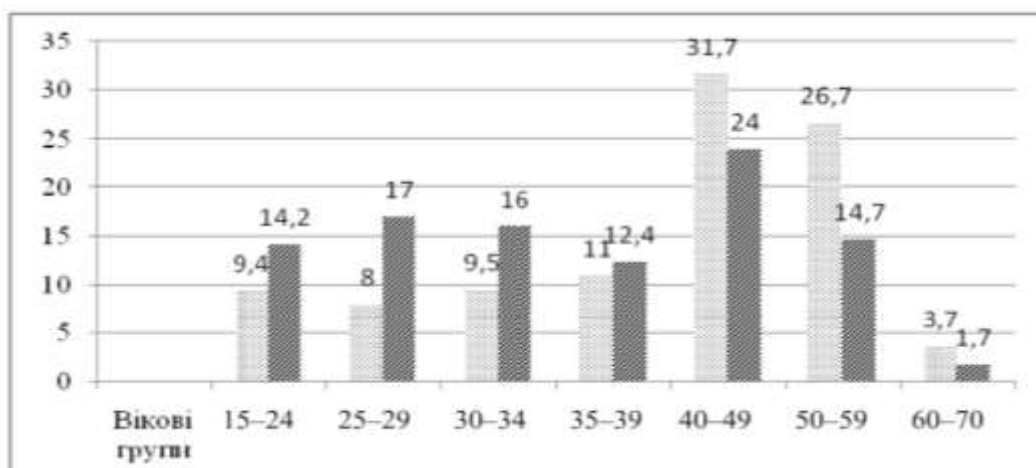

Рис. 2.2. Чисельність трудових мігрантів за віковою структурою, тис. осіб [64]

Натомість, якщо чоловіки по досягненні 50-річного віку різко знижують міграційну активність, то серед жінок і в передпенсійному та молодшому

пенсійному віці спостерігається доволі високий рівень участі у трудових міграціях. Причиною цього є те, що мігранти-чоловіки зайняті переважно важкою фізичною працею, тоді як жінки – роботами, які не потребують значних фізичних зусиль [52].

Аналіз кількості трудових мігрантів за досліджуваний період засвідчив, що загальний обсяг трудових мігрантів становить 1,3 млн осіб. Серед працюючих за кордоном кількісно переважають чоловіки – 917,5 тис. осіб, тоді як кількість жінок – 385,8 тис. осіб. Ми спостерігаємо зменшення частки трудових міграцій у віці 60–70 років – 2,2%. Поряд із цим найбільшу частку трудових міграцій можна виділити у мігрантів віком від 40 до 49 років серед всіх категорій населення – 26,3% [56].

Частка населення передпенсійного віку (50–59 років) становить 18,2% серед усіх категорій населення, що більше, ніж частка населення у середніх вікових групах (25–29 років – 14,4%; 30–34 роки – 14,1%; 35–39 років – 12%). Серед трудових мігрантів за країнами перебування перше місце посіла Польща. Серед мігрантів у Польщі та Італії переважають жінки. У Чеській Республіці, навпаки, – чоловіки. Щодо місця проживання, то кількість мігрантів у міських поселеннях (50,9%) несуттєво переважає кількість мігрантів, що проживають у сільській місцевості (49,1%) (рис. 2.3).

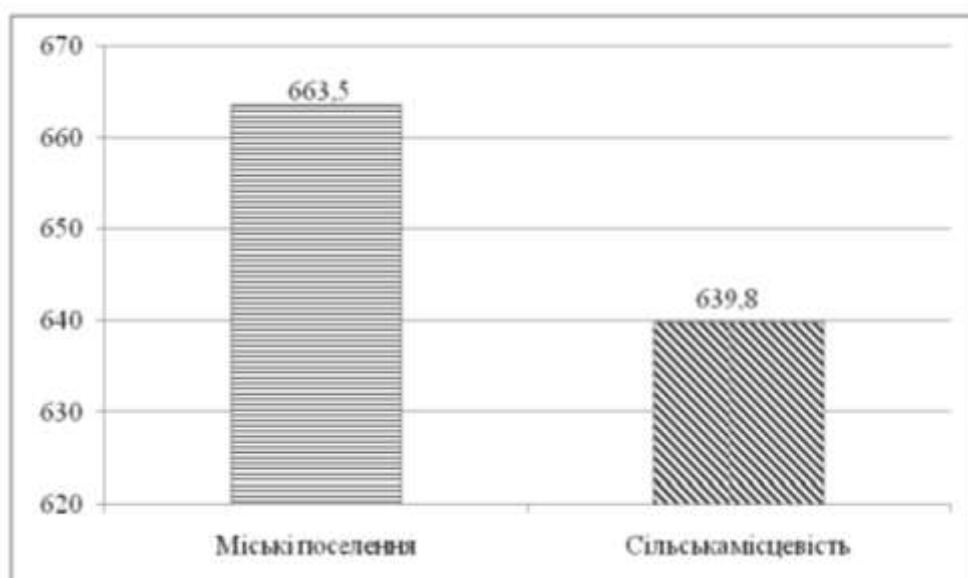

Рис. 2.3. Структура кількості трудових мігрантів за місцем проживання, тис. осіб [64]

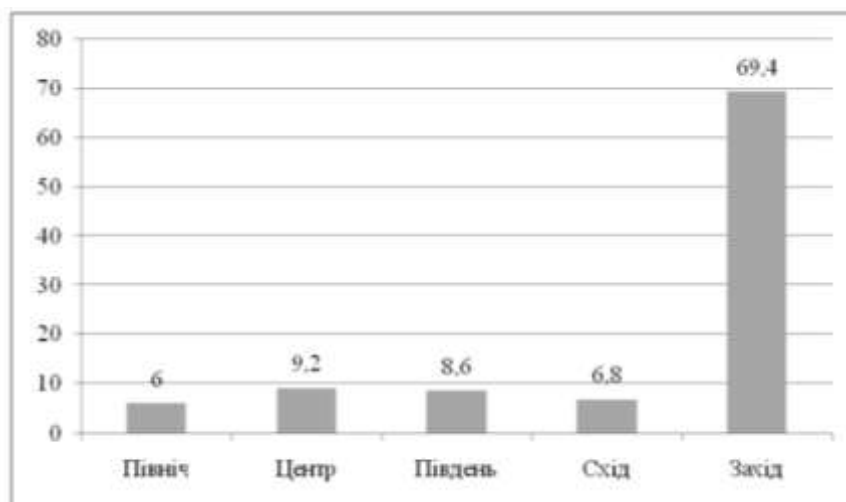

Рис. 2.4. Структура трудових мігрантів за територіальними зонами, %

Отже, міжнародну трудову міграцію можна охарактеризувати таким чином: трудова міграція за віковою структурою більш поширена серед чоловіків; серед категорій мігрантів переважають короткострокові трудові мігранти; найпопулярнішими країнами призначення вітчизняної робочої сили є Польща, Італія та Чеська Республіка;

спостерігається нерівномірність розвитку регіонів України, що впливає на міграційні потоки (на Заході до трудових міграцій залучено майже 70% економічно активного населення, тоді як в інших регіонах – менше 10%).

Таким чином, проаналізувавши міграційний рух населення України, можна зробити висновок, що Україна продовжує втрачати населення в результаті виїзду за кордон. Це пояснюється сукупністю факторів – несприятливих умов всередині країни, які спонукають населення емігрувати. Зокрема економічний фактор (низький рівень оплати праці, інфляція), політична нестабільність, корумпованість усіх гілок влади, відсутність культури виконання законів, безвідповідальність вищих посадових осіб органів державної влади, недіючі правові механізми захисту прав власності, зневірення у перспективах розвитку [50].

Більше того, вагому роль відіграє неефективне використання бюджетних ресурсів, що призводить до фінансової неспроможності держави забезпечити соціальні стандарти і реалізувати права громадян, що, звичайно, негативно впливає на суспільство і спонукає до трудової міграції [52]. Слід зазначити, що виїжджають ті, які володіють як фінансовими, так і інтелектуальними ресурсами, отже, держава втрачає людський потенціал. Тільки за умов подолання зазначених несприятливих чинників та проведення виваженої міграційної політики в державі можливе подолання негативних наслідків міграційного руху населення України.

Україна входить до десятки країн із найшвидшим скороченням населення. Згідно з прогнозом ЄС, до 2050 року населення Європи різко скоротиться. За оцінками, населення Болгарії, Латвії, Молдови, України, Хорватії, Литви, Румунії, Сербії, Польщі та Угорщини скоротиться більш ніж на 15%. Тобто це переважно країни Східної Європи (декілька країн Центральної та Північної Європи).

Польща є найбільш сприятливою та найпопулярнішою країною для легального працевлаштування громадян України серед країн-сусідів за останні роки. У 2017 році наміри українських громадян змінилися. Кількість українців, які працюють у Польщі, зменшилася з 36% до 22%, тоді як кількість бажаючих працювати в Німеччині зросла до 23%, ще до війни в Україні кількість бажаючих працювати в Росії зменшилася з 25% до 6%. Більшість трудових мігрантів у віці 25–49 років – це ті, хто вже має певний досвід роботи та кваліфікацію і, що не менш важливо, вони зберігають високий рівень продуктивності [54].

Звертаємо увагу на те, що чоловіки починають залучатися до трудової міграції раніше, а саме з 25 років, а жінки – з 35 років. З іншого боку, якщо чоловіки у віці 50 років різко знижують міграційну активність, то середжінок передпенсійного та молодшого пенсійного віку спостерігається досить високий рівень участі в трудовій міграції. Причиною цього є те, що чоловіки-мігранти переважно зайняті важкою фізичною працею, а жінки – роботами, які не потребують значних фізичних зусиль.

Серед категорій мігрантів переважають короткострокові трудові мігранти, які становлять 631,8 тис. осіб. Чисельність трудових мігрантів, які повернулися в Україну, становить 562,8 тис. осіб, а трудових емігрантів, які працювали за кордоном 12 місяців і більше, – 108,7 тис. осіб [61].

Отже, зовнішню трудову міграцію можна охарактеризувати наступним чином: трудова міграція за віковою структурою більш поширена серед чоловіків; серед категорій мігрантів переважають короткострокові трудові мігранти (631,8 тис. осіб); найбільшими країнами призначення внутрішньої робочої сили є Польща, Чехія, Італія – спостерігається нерівномірність розвитку регіонів України (на Заході до трудової міграції залучено 69,4% економічно активного населення, в інших регіонах – менше 10%).

На початку війни третина підприємств зупинила діяльність. Причини цього – фізичні руйнування та тимчасова окупація низки територій кількох областей, високий рівень невизначеності та ризиків, розірвання логістичних і виробничих зв'язків, вимушена масова міграція населення.

Ситуація в Україні в 2022 році залишається доволі складною та напруженою, втім контрольованою. Продовження воєнних дій на території України, подальше руйнування виробничих потужностей, інфраструктури та житлових будинків, а також невизначеність стосовно тривалості такої ситуації стримує подальший розвиток та відтерміновує активну відбудову.

Український бізнес також може зосередити свої зусилля на заміщенні російського експорту, позиції якого на європейському ринку ослабли. Знайти працівників з потрібними навичками та знаннями стало ще важче з початком війни через такі додаткові чинники, як мобілізація, трудова міграція (як зовнішня, так і внутрішня) та зруйноване житло в регіонах, що постраждали від війни. У звільнених областях і областях, де тривають бойові дії, відчувається нестача робочої сили.

Падіння особистих доходів, брак заощаджень, міграція за кордон і невпевненість у майбутньому негативно вплинули на споживання населення України. Стабільний попит існує лише на товари першої необхідності (переважно

місцевого виробництва, якщо дешевий імпорт недоступний), що зміщує продуктові портфелі ММСП у нижчі цінові сегменти. Це також заохочує ММСП оптимізувати виробничі витрати для підтримки прийнятної норми прибутку [50]. Внутрішня міграція, що викликає додатковий тиск на ринок праці та інфраструктуру в цих областях.

Таким чином, ситуація в Україні залишається доволі складною та напруженою. Продовження воєнних дій на території України, подальше руйнування виробничих потужностей, інфраструктури та житлових будинків, а також невизначеність стосовно тривалості такої ситуації стримує подальший розвиток та відтерміновує активну відбудову. Польща є найбільш сприятливою та найпопулярнішою країною для легального працевлаштування громадян України серед країн-сусідів за останні роки.

2.3. Напрями оптимізації впливу міжнародної трудової міграції на економіку України

Розробка ефективної міграційної політики вимагає глибокого розуміння та урахування широкого спектра чинників, що охоплюють як права людини, так і соціально-економічні виклики. З цієї перспективи, підхід до міграційної політики має бути гуманним, комплексним та багатогранним, аби ефективно відповідати на потреби як мігрантів, так і приймаючих громад.

Законодавча база має бути сформована таким чином, щоб забезпечити захист основних прав і свобод мігрантів, незалежно від їхнього статусу. Це передбачає захист від зловживань, експлуатації та дискримінації, а також доступ до основних послуг. Особлива увага має бути приділена боротьбі з торгівлею людьми, яка часто використовує уразливість мігрантів [63].

Одночасно, міграційна політика повинна враховувати національні та регіональні особливості безпеки. Системи моніторингу та управління кордонами

повинні бути здатні виявляти і запобігати потенційним загрозам, не порушуючи при цьому гуманітарних стандартів.

Більш того, інтеграційні програми є важливою складовою успішної міграційної стратегії. Вони включають не тільки допомогу в адаптації мігрантів, але й підтримку приймаючих спільнот. Інтеграція вимагає зусиль з обох боків і передбачає доступ до мовної підготовки, освіти, ринку праці та соціальних служб.

Крім того, міжнародне співробітництво та дотримання міжнародних зобов'язань є ключовими для успіху будь-якої міграційної політики. Співпраця на багатосторонніх форумах може сприяти обміну кращими практиками, розробці стандартів та протоколів, які враховують права людини, та забезпеченню координації дій у відповідь на міграційні кризи [64].

Усвідомлення глибинних причин міграції вимагає від нас бачення ширшого контексту, в якому ці рухи відбуваються. Часто міграція є результатом комплексу економічних факторів, і це підкреслює необхідність ретельного аналізу та реагування на ці причини в корені.

Економічні мотивації до міграції варіюються від пошуку кращих можливостей для заробітку до уникнення бідності та економічної стагнації у рідних регіонах. Стимулювання економічного розвитку в цих регіонах може відіграти критичну роль у зменшенні факторів, які спонукають до міграції. Це може включати ініціативи, які забезпечують створення робочих місць, розвиток підприємництва, доступ до фінансових ресурсів та інвестицій, і, в кінцевому підсумку, підвищення життєвого стандарту.

Більш широкий підхід може включати підтримку місцевих підприємств та ініціатив, які спрямовані на збільшення виробничих потужностей, модернізацію аграрного сектору, розвиток інфраструктури, та інвестиції у освіту та професійну підготовку. Це, у свою чергу, може сприяти розвитку стійких місцевих економік, які можуть підтримувати свої населення.

Крім того, важливим аспектом є співпраця з міжнародними партнерами для просування глобальних ініціатив, що підтримують економічний розвиток у країнах походження мігрантів. Міжнародна співпраця може включати фінансову, технічну,

або консультативну допомогу, спрямовану на реалізацію конкретних проєктів у цих регіонах [59].

Такий комплексний підхід вимагає залучення та співпраці різних сторін: від урядових структур до приватного сектору, від місцевих громад до міжнародних організацій. Лише шляхом спільних зусиль можливо досягти стійкого економічного розвитку, який зменшить причини економічної міграції та створить умови для процвітання населення у їхніх рідних спільнотах.

Соціальна інтеграція мігрантів стає центральним елементом у веденні міграційної політики в сучасному світі, особливо у контексті глобалізації та посилення людської мобільності. Успішна інтеграція - це двосторонній процес, який вимагає від мігрантів зусиль по адаптації до нового суспільства, а від приймаючої країни - створення умов для цього процесу.

Цей процес перевищує просте задоволення базових потреб, таких як працевлаштування чи житло; він також має на меті забезпечення доступу мігрантів до якісної освіти, охорони здоров'я, соціальних послуг, а також їхнє повноправне участь у культурному, соціальному, і політичному житті приймаючого суспільства.[51]

Успіх інтеграції часто залежить від можливостей для особистісного розвитку, зокрема через освіту. Освітні програми мають забезпечувати мігрантам необхідні знання та навички, які допоможуть їм стати активними учасниками нового суспільства, підвищуючи їхні шанси на ринку праці, а також сприяючи культурному обміну та взаєморозумінню.

Крім того, важливо зосередитися на боротьбі з ксенофобією, расизмом та дискримінацією, що часто стають бар'єрами для інтеграції. Створення простору для діалогу, спільних культурних заходів, об'єднання місцевих громад та мігрантів у спільних проєктах – все це сприяє розвитку взаємоповаги та взаєморозуміння.

Залучення мігрантів до громадського життя, починаючи від участі у місцевих організаціях та закінчуючи можливістю впливати на політичні рішення, також відіграє роль у їхньому відчутті приналежності та значущості. Всі ці аспекти в

сукупності формують комплексний підхід до соціальної інтеграції, який веде до гармонійного та згуртованого суспільства.

Міжнародне співробітництво у сфері міграції приймає на себе критичну роль, оскільки міграція являє собою явище, що не знає кордонів і торкається багатьох країн – як тих, звідки люди виїжджають, так і тих, де вони прибувають або через які проходять. Цей виклик вимагає спільної відповіді, оскільки жодна країна не може ефективно управляти міграцією в ізоляції [58].

У контексті міжнародного співробітництва, національні уряди, міжурядові організації, неприбуткові організації, та інші сторони працюють спільно над розробкою стратегій і політик, спрямованих на оптимізацію переваг міграції для всіх зацікавлених сторін. Це включає створення безпечних і законних шляхів для міграції, боротьбу з нелегальною міграцією, торгівлею людьми та зловживаннями міграційними системами.

Посилення міжнародної правової рамки, зокрема через міжнародні конвенції та угоди, забезпечує захист прав мігрантів, регулює міграційні потоки та стимулює кооперацію між країнами. Наприклад, такі інструменти можуть сприяти поверненню осіб, які не мають права на захист або притулок, у спосіб, який враховує їхні права та гідність.

Крім того, обмін кращими практиками та знаннями в різних аспектах міграційного процесу може підсилити національні стратегії, сприяючи розвитку інноваційних підходів до інтеграції, управління кордонами, регуляції робочої міграції та інших ключових викликів.

Усе це вимагає фінансування, координації на різних рівнях управління та взаємодії різних секторів суспільства для побудови спільної відповіді, яка б враховувала інтереси та потреби як мігрантів, так і приймаючих спільнот.

Кризове реагування та гуманітарна допомога в ситуаціях масової міграції, викликаної надзвичайними обставинами, як-от війни, конфлікти, гоніння, або природні катастрофи, мають вирішальне значення для забезпечення основних потреб та захисту прав осіб, змушених покинути свої домівки. Ці виклики вимагають швидкої, ефективної та координованої реакції, що перевищує звичайні

рамки допомоги та розширює обсяги співпраці між урядами, міжнародними агенціями, гуманітарними організаціями, та місцевими спільнотами.[55]

Тимчасовий притулок має надаватися відразу, обумовлюючи безпечне середовище, яке захищає вимушених мігрантів від елементів, насильства, або експлуатації. Це може бути у формі наметових містечок, модульних житлових комплексів, або інших форм тимчасового житла, які враховують особливі потреби осіб, особливо жінок, дітей, та осіб з обмеженими можливостями [59].

Харчування та доступ до чистої води є життєво важливими компонентами гуманітарної відповіді. Забезпечення достатнього харчування може вимагати створення систем розподілу харчових пакетів, організації громадських їдалень, а також надання підтримки у виробництві або придбанні їжі.

Медична допомога включає надання невідкладної допомоги, профілактику та лікування захворювань, що поширюються у умовах перенаселеності, а також доступ до санітарії та гігієни. Психологічна підтримка також має критичне значення, оскільки багато мігрантів переживають травми, втрати, стрес від невизначеності їхнього становища, і потребують кваліфікованої допомоги.

Все це має відбуватися в контексті поваги до прав людини та міжнародного права. Ефективність такої відповіді залежить від здатності всіх зацікавлених сторін реагувати гнучко, оперативно та з координацією, що передбачає широке розуміння місцевих обставин, культури та потреб залучених громад.[53]

Усвідомлення складності імміграційних процесів та їх наслідків для всіх зацікавлених сторін є ключовим у формуванні обдуманих та ефективних стратегій. Такий підхід вимагає співпраці між різними секторами суспільства, відповідального лідерства та залучення громадськості для розвитку інклюзивних, безпечних та взаємовигідних рішень у сфері міграції [64].

Пропонуємо впровадити організаційно-економічний механізм регулювання зовнішньої трудової міграції. Цей процес реалізує принцип взаємних структурно-функціональних зв'язків окремих елементів системи державного регулювання зовнішньої трудової міграції на основі мети, завдань і національних пріоритетів державного регулювання, з урахуванням аналізу ситуації, що склалася в сфері

зовнішньої трудової міграції та ринку праці. Результат реалізації цієї системи заходів відстежується на основі системи моніторингу цільових індикаторів розвитку експорту та імпорту робочої сили й оцінки економічного ефекту від трудової міграції для національної економіки [54].

З метою регулювання зовнішньої трудової міграції потрібно розробити організаційно-економічний механізм державного регулювання процесів зовнішньої трудової міграції в Україні, який включає структурно-пов'язані між собою блоки: блок 1 «Концептуальні засади регулювання», блок 2 «Науковий супровід», блок 3 «Ресурсні та забезпечуючі інструменти регулювання», блок 4 «Система методів регулювання зовнішньої трудової міграції», блок 5 «Система результатуючих показників», який реалізує принцип взаємних структурно-функціональних зв'язків окремих елементів системи державного регулювання зовнішньої трудової міграції.

Стратегія регулювання міграційних процесів реалізується за допомогою комплексу заходів із нормативно-правового, економічного, організаційного, інформаційного забезпечення і міжнародному співробітництва, що становлять п'ять основних напрямів: нормативно-правове регулювання; організаційне регулювання; економічне регулювання; інформаційне забезпечення та організація моніторингу міграційної ситуації.

Міжнародне співробітництво є необхідним елементом у механізмі управління міжнародними територіальними переміщеннями і передбачає встановлення контактів із міжнародними організаціями, пов'язаними з проблемами міграції населення.

Висновки до розділу 2

Масове переміщення населення, викликане трансформацією світового ринку праці, стане основною рушійною силою міжнародної міграції в майбутньому. Багато з розвинених держав переживають гостру ксенофобію та антиіммігрантські настрої. Новою загрозою ринку праці є зростання міграційного потоку з країн

Африки до ЕС і США через значне збільшення народжуваності і кількості населення. У короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі, різні групи (високо- або низькоосвічені працівники, власники капіталу, власники будинків, молоді чи старі люди) можуть в різному ступені отримати користь від притоку іммігрантів.

Важливо забезпечити, щоб політики були гуманними, зосередженими на захисті прав людини, і враховували як причини міграції, так і її довгострокові наслідки для приймаючих спільнот. Соціальна інтеграція, особливо через освіту, доступ до робочих місць, та медичне обслуговування, є ключовою для побудови сильної, згуртованої, та здорової нації.

Потрібно впровадити організаційно-економічний механізм державного регулювання процесів зовнішньої трудової міграції в Україні. До нього входять структурно пов'язані блоки: блок 1 «Концептуальні засади регулювання», блок 2 «Наукове забезпечення», блок 3 «Ресурсне забезпечення та інструменти регулювання», блок 4 «Система методів регулювання зовнішньої трудової міграції», блок 5 «Система результативні показники».

Запропонований організаційно-економічний механізм регулювання зовнішньої трудової міграції реалізує принцип взаємного структурно-функціонального зв'язку окремих елементів системи державного регулювання зовнішньої трудової міграції на основі мети, завдань та національних пріоритетів державного регулювання, враховуючи з урахуванням аналізу ситуації у сферах зовнішньої трудової міграції та ринку праці.

ВИСНОВКИ

Міжнародна міграція є складним явищем, що включає пересування людей через кордони для різних цілей. Її сутність полягає в пошуку кращих можливостей для життя, розвитку та самореалізації. Форми міжнародної міграції варіюються від тимчасового пересування для роботи до постійного переїзду для зміни місця проживання. Основні функції міжнародної міграції включають економічну, соціальну та культурну адаптацію. Вона сприяє залученню робочої сили та фахівців для заповнення вакансій, сприяє міжнародній торгівлі, розвитку інновацій та розширенню культурного розмаїття. Однак міграція також може породжувати виклики, такі як нерівність, соціальна напруга та дискримінація. Тому важливо розвивати політику та стратегії, які сприяють позитивним аспектам міграції, забезпечуючи одночасно захист прав мігрантів та сприяючи їхній успішній інтеграції в нових спільнотах.

Міжнародна трудова міграція є важливим явищем у сучасному світі, що впливає на економіку, соціальні структури та культурні зв'язки країн. Основні передумови виникнення цього явища включають різноманітні економічні, соціальні та політичні чинники.

З економічного боку, велике значення має різниця у рівнях заробітних плат та можливостей для професійного зростання між різними країнами. Низькі зарплати та обмежені можливості для кар'єрного розвитку в країнах-джерелах можуть спонукати людей шукати роботу за кордоном. З іншого боку, країни-реципієнти можуть відчувати дефіцит кваліфікованих робітників у певних сферах, що також стимулює міграцію.

Соціальні чинники, такі як політична нестабільність, конфлікти та наявність дискримінації в деяких країнах, можуть також спонукати людей до міграції. Наприклад, військові дії або політичні переслідування можуть змусити людей шукати притулку за кордоном.

Крім того, розвиток технологій та транспорту зробив міжнародну міграцію більш доступною, зменшивши відстань та вартість переїзду. Інформаційна

доступність також грає важливу роль, оскільки люди можуть отримувати інформацію про можливості працевлаштування та життя в інших країнах швидше та ефективніше.

Отже, міжнародна трудова міграція є складним явищем, яке виникає внаслідок взаємодії різноманітних економічних, соціальних та політичних чинників. Щоб ефективно управляти цим процесом та максимізувати його позитивний вплив, необхідно розробляти гнучкі та інклюзивні політики, які сприятимуть економічному розвитку та соціальній стабільності у всіх країнах. Міжнародна трудова міграція має значний вплив на економіку держави, який може бути як позитивним, так і негативним. До позитивних:

1. Економічний розвиток та рівень заробітних плат - міграція може сприяти економічному зростанню та розвитку, особливо у країнах, де відбувається дефіцит робочої сили у важливих секторах. За допомогою міграції країна може компенсувати цей дефіцит та забезпечити стійкий розвиток економіки.

2. Інновації та розвиток секторів знань - міграція привозить в країну нові ідеї, досвід та навички, що сприяють інноваціям та розвитку сучасних секторів економіки, зокрема, технологічних та наукових.

3. Збільшення споживчого попиту - збільшення числа мігрантів може призвести до зростання споживчого попиту в країні, що підтримує економіку та стимулює підприємництво.

4. Зниження витрат на працю - мігранти часто приймають роботу за менші заробітні плати, що може знизити витрати на працю для підприємств та підвищити їхню конкурентоспроможність.

5. Диверсифікація ринків праці - міграція дозволяє країні розширити свій ринок праці та залучити робочу силу з різних країн, що може сприяти більшій гнучкості та ефективності економіки.

Однак, разом з позитивними аспектами, міжнародна трудова міграція може також мати негативний вплив на економіку держави, такий як:

1. Дефіцит робочої сили у країні-джерелі - масова міграція може призвести до дефіциту робочої сили у країні-джерелі, що може негативно впливати на економіку та розвиток цієї країни.

2. Збільшення конкуренції на ринку праці - мігранти можуть конкурувати з місцевими жителями за робочі місця, що може призвести до збільшення безробіття та зниження рівня заробітних плат для місцевого населення.

3. Соціальні витрати - уряди країн-реципієнтів можуть зіткнутися з додатковими витратами на соціальні програми та інфраструктуру для інтеграції мігрантів у суспільство, такі як освіта, охорона здоров'я та житлові умови. Це може створити додатковий фінансовий тиск на державний бюджет та систему соціального забезпечення.

4. Відтік кваліфікованих кадрів - міграція кваліфікованих працівників може викликати втрату талановитих фахівців та експертів у країні-джерелі, що може гальмувати розвиток та інновації у цій країні.

5. Соціальна напруга та конфлікти - масова міграція може призвести до соціальної напруги та конфліктів між мігрантами та місцевим населенням через конкуренцію за робочі місця, житло та інші ресурси.

Отже, міжнародна трудова міграція має складний вплив на економіку держави, включаючи як позитивні, так і негативні наслідки. Ефективне управління міграційними процесами та розвиток відповідних політик і програм може допомогти максимізувати переваги міграції та зменшити її негативний вплив на економіку та суспільство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bauman Z.. Tourists and vagabonds: heroes and victims of postmodernity. *Reihe Politikwissenschaft*. Wien: Institut für Höhere Studien (IHS). 1996. URL: <https://nbnresolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-266870> (дата звернення: 12.03.2024).
2. El bulo que asegura que el pueblo de Ponga, en Asturias, paga 3.000 euros a las personas que quieran mudarse allí. *Viajestic*: website. URL: https://www.lasexta.com/viajestic/curioso/bulo-que-asegura-que-pueblo-ponga-asturias-paga-3000-euros-personas-que-quieran-mudarse-alli_2023051664636df66cbd630001a4955b.html (дата звернення: 12.03.2024).
3. Everett L.S. A theory of migration. *Demography* 3. 1966. P. 47–57. URL: https://scholar.google.com/scholar_lookup?title=A+theory+of+migration&author=Lee,+Everett+S.&publication_year=1966&journal=Demography&volume=3&pages=47-57&doi=10.2307/2060063 (дата звернення: 12.03.2024).
4. Final Report on Conceptual frameworks and Concepts and Definitions on International Migration .UN Expert Group on Migration Statistics. 2021 URL: <https://unstats.un.org/unsd/demographic-social/migration-expert-group/task-forces/TF2-ConceptualFramework-Final.pdf> (дата звернення: 12.03.2024).
5. Global Trends 2021. UNHCR: website. URL: <https://www.unhcr.org/publications/global-trends-2021> (дата звернення: 12.03.2024).
6. Global Trends 2022. UNHCR: website. URL: <https://www.unhcr.org/global-trends-2022-media-page> (дата звернення: 12.03.2024).
7. International Migration Outlook 2023. OECD iLibrary: website. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/b0f40584-en/index.html?itemId=/content/publication/b0f40584-en> (дата звернення: 12.03.2024).
8. International Migration Outlook 2023. OECD iLibrary: website. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/b0f40584-en/index.html?itemId=/content/publication/b0f40584-en> (дата звернення: 12.03.2024).
9. International migration. United Nations: website. URL: <https://www.un.org/en/global-issues/migration> (дата звернення: 12.03.2024).

10. International Migration: Drivers, Factors and Megatrends. International Centre for Migration Policy Development (ICMPD). URL: <https://www.icmpd.org/file/download/51472/file/Policy%20Paper%20-%20Geopolitical%20Outlook%20on%20International%20Migration.pdf> (дата звернення: 12.03.2024).
11. International Migration: Drivers, Factors and Megatrends. International Centre for Migration Policy Development (ICMPD). URL: <https://www.icmpd.org/file/download/51472/file/Policy%20Paper%20-%20Geopolitical%20Outlook%20on%20International%20Migration.pdf> (дата звернення: 12.03.2024).
12. IOM Definition of «Migrant». International Organization for Migration: website. 2019. URL: <https://www.iom.int/who-is-a-migrant> (дата звернення: 12.03.2024).
13. MacArthur A., Newton K. International Migration/ Definition, Types and Examples. 2023. URL: <https://study.com/academy/lesson/international-migration-definition-trends-consequences.html#:~:text=International%20migration%20is%20the%20movement%20of%20people%20amongst%20countries%20to,as%20refugees%20and%20asylum%20seekers>. (дата звернення: 12.03.2024).
14. Migracje. Pojęcia stosowane w statystyce publicznej. Główny Urząd Statystyczny: strona internetowa. URL: <https://stat.gov.pl/metainformacje/sloownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/845,pojecie.html#:~:text=Definicja%3A,granicy%20administracyjnej%20podstawowej%20jednostki%20terytorialnej>. (дата звернення: 12.03.2024).
15. Phases of migration. Emm.iom: website. URL: <https://emm.iom.int/handbooks/global-context-international-migration/phases-migration-0> (дата звернення: 12.03.2024).
16. Ровенчак О. Значення, функції та роль міжнародної міграції // Соціальні технології. Актуальні проблеми теорії та практики. 2007. №33. С. 94-122. URL: <https://clio.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/9.pdf> (дата звернення: 12.03.2024).

17. Statistics on International Migration. A Practical Guide for Countries of Eastern Europe and Central Asia. United Nations Economic Commission for Europe. URL: https://unece.org/fileadmin/DAM/stats/publications/International_Migration_Practical_Guide_ENG.pdf (дата звернення: 12.03.2024).
18. Statistics on International Migration. A Practical Guide for Countries of Eastern Europe and Central Asia. United Nations Economic Commission for Europe. URL: https://unece.org/fileadmin/DAM/stats/publications/International_Migration_Practical_Guide_ENG.pdf (дата звернення: 12.03.2024).
19. Tsegay S. M. International Migration: Definition, Causes and Effects. *School of Education, Anglia Ruskin University, Young Street, Cambridge CB1 1PT, UK. Genealogy*. 2023. № 7(3). URL: <https://doi.org/10.3390/genealogy7030061> (дата звернення: 12.03.2024).
20. Tsegay S. M. International Migration: Definition, Causes and Effects. *School of Education, Anglia Ruskin University, Young Street, Cambridge CB1 1PT, UK. Genealogy*. 2023. № 7(3). URL: <https://doi.org/10.3390/genealogy7030061> (дата звернення: 12.03.2024).
21. Who we are. OECD: website. URL: <https://www.oecd.org/about/> (дата звернення: 12.03.2024).
22. Бербенець О. В. Основні тенденції та наслідки міжнародної трудової міграції. *Агросвіт*. № 15, 2015. С. 26-29. (дата звернення: 15.04.2024).
23. Бойко Л. Ціна мігрантів для сучасної економіки України. *СТАТИСТИКА* 2018. URL: <https://mi100.info/2018/05/26/tsina-migrantiv-dlya-suchasnoyi-ekonomiky-ukrayiny-statystyka/>. (дата звернення: 15.04.2024).
24. Длугопольська Т. І. Міжнародна міграційна політика: від теорій до імплементацій. Вісник ХНУ імені В.Н. Казаріна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2020. № 12. С. 31 – 49.
25. Законодавство. Державна міграційна служба України: веб-сайт. URL: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/legal-acts/zakon.html> (дата звернення: 12.03.2024).

26. Іващук І. О., Стахова Н. В., Живко М. А. Міжнародні міграційні процеси : навчальний посібник. Тернопіль. : ЗУНУ. 2022. 204 с.(дата звернення: 15.04.2024).
27. Лимар В.В., Продан М.П. Аналіз міграційних потоків з України до ЄС. *Економіка і організація управління*. 2020. № 3 (39). С. 133 – 143. URL: 10.31558/2307-2318.2020.3.12 (дата звернення: 12.03.2024).
28. Лібанова Е.М. Зовнішні трудові міграції Українців: масштаби, причини, наслідки. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 2 (33). С. 11–26. (дата звернення: 15.04.2024).
29. Лошенко О.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 15. 2017. С. 26-30. (дата звернення: 15.04.2024).
30. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія К. : НІСД, 2018. 472 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-05/Migration_Politic_Print-fin-3178a.pdf (дата звернення: 12.03.2024).
31. Мельникович Т. Міжнародна трудова міграція: причини та наслідки. *Магістерський науковий вісник*. № 37. С. 7-10. (дата звернення: 15.04.2024).
32. Міграційні процеси: сутність, причини, види та показники міграції. *Управління трудовим потенціалом: підруч.* URL: <https://buklib.net/books/27309/> (дата звернення: 12.03.2024).
33. Міграція. Довідкова інформація. Ліга Закон: веб-сайт. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TS002064> (дата звернення: 12.03.2024).
34. Нестеренко В. Ю. Міжнародна трудова міграція як визначний сучасний аспект розвитку національної економіки України. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва : зб. наук. пр. / Харків. нац. автомоб.-дор. ун-т*. Харків, 2022. № 2 (29). С. 56–63. (дата звернення: 15.04.2024).
35. Нісіфорова А. Міжнародна трудова міграція: причини, особливості, наслідки. *Магістерський науковий вісник*. № 37. С. 3-6. (дата звернення: 15.04.2024).

36. Новіченко А. В. Основні підходи до розуміння поняття «міграція». *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми*. Харків. 2019. С. 154 – 155. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/17_05_2019/pdf/74.pdf (дата звернення: 12.03.2024).
37. Пасічник О.А. Стадії міграційного процесу за українських соціально-економічних реалій. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2014. № 1. С. 109 – 114. URL: <https://elar.khmnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/23a132b3-f9cc-4699-aab8-3a4012763de0/content> (дата звернення: 12.03.2024).
38. Пахуча Е. В. Розвиток міграції робочої сили як форми міжнародних економічних відносин. *Бізнес-навігатор*. 2017. Вип. 4-1. - С. 39-43. (дата звернення: 15.04.2024).
39. Про імміграцію: закон України від 07.06. 2001 № 2491-14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2491-14#Text> (дата звернення: 12.03.2024).
40. Про концепцію державної міграційної політики (Друге читання). Верховна Рада України: офіційний веб-портал. URL: <https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/pt/reports.ptable?ptid=4374> (дата звернення: 12.03.2024).
41. Про основні засади державної міграційної політики України: проект Закону України від 14.07.2010 № 6705. База даних Ліга Закон 360. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF56900A?an=3> (дата звернення: 12.03.2024).
42. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text> (дата звернення: 12.03.2024).
43. Рослонь Д. Т., Працьовита В. Л. Регулювання міжнародної трудової міграції в Україні. *Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку*. Випуск 4. 2022. С. 114-118. (дата звернення: 15.04.2024).
44. Січко С. М. Міжнародна трудова міграція як форма міжнародних економічних відносин. *Миколаївський національний університет імені В.О.*

Сухомлинського. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 10. 2016. С. 112-116. (дата звернення: 15.04.2024).

45. Слюсаревський М., Блинова О. Міграція як соціально-психологічне явище: види, функції, чинники та закономірності. *Соціологія. Світогляд*. 2015. №5 (55). С. 41 – 54. URL: <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitogliad/svit-2015-10-5/svitoglyad-2015-5-9-slyusarevskiy-blinova.pdf> (дата звернення: 12.03.2024).

46. Функції міграції. Соціологія: навч. посіб. URL: [http://politics.ellib.org.ua/pages-11348.html#:~:text=Вплив%20на%20суспільний%20розвиток%20міграція,%3A%20прискорююча%2C%20селекційна%2C%20перерозподільча](http://politics.ellib.org.ua/pages-11348.html#:~:text=Вплив%20на%20суспільний%20розвиток%20міграція,%3A%20прискорююча%2C%20селекційна%2C%20перерозподільча.). (дата звернення: 12.03.2024).

47. Червінська Л. Міжнародна трудова міграція: особливості, наслідки для України. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*, (2018), (2), С. 90–102. (дата звернення: 15.04.2024).

48. Черномаз К.Г., Овсяк Є.В., Коваленко Є.В. Тенденції міжнародної трудової міграції та її вплив на соціально-економічний розвиток країни. *Мукачівський державний університет. економіка і суспільство*. Випуск # 18 / 2018. С. 86-92. (дата звернення: 15.04.2024).

49. Бондаревська К. В. Міжнародна міграція робочої сили: стан, проблема, перспективи. *Бізнес-Інформ*. 2019. № 10. С. 44–49.

50. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 07.04.2022)

51. Дмитрук Б.П., Чудаєва І.Б. Еміграційні процеси в Україні: мотивації, тенденції та наслідки для країни. *Економіка та держава*. 2018. № 1. С. 4–10.

52. Зовнішня трудова міграція населення. Державна служба статистики України, статистичний бюлетень. 2017. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ11_u.htm (дата звернення: 07.04.2022)

- 53.Івашук І. О., Стахова Н. В., Живко М. А. Міжнародні міграційні процеси : навчальний посібник / І. О. Івашук, Н. В. Стахова, М. А. Живко. Тернопіль. : ЗУНУ. 2022. 204 с.
- 54.Ковач В.О. Основні напрями вдосконалення державних механізмів регулювання зовнішньої трудової міграції. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. Том 31 (70). № 2. 2020. С. 102-108.
- 55.Короленко Н. В., Петросян А. А. Міжнародна міграція робочої сили: причини та наслідки. Ефективна економіка. 2021. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8515> (дата звернення: 07.04.2022)
- 56.Луців В. Особливості трудової міграції в Україні. Напрями стійкого зростання у світовій економіці : збірник тез доп. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. студ. та молодих вчених, м. Тернопіль, 20–21 квіт. 2017 р. / редкол. : С.В. Гродський, І.Я. Зварич, О.С. Карась [та ін.] ; відп. за вип. В.Є. Куриляк. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. С. 94–97.
- 57.Македон В.В., Валіков В.П., Кошляк Є.Є. Світовий ринок праці в координатах цифрової економіки. Академічний огляд. № 1 (52). 2020. С. 91–107.
- 58.Македон, В. (2022). Оцінка процесів та макроекономічних наслідків міжнародної трудової міграції в умовах глобальної економіки. Економіка та суспільство, (35). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-6>
- 59.Населення України за 2017 рік. Державна служба статистики України, демографічний щорічник. 2018. URL: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2018/zb_dy_2017.pdf (дата звернення: 07.04.2022)
- 60.Ніколаєць К. Трудова міграція до країн європейського союзу: фактори та наслідки. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2018. № 5. URL: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2018/05\(100\)/09.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2018/05(100)/09.pdf) (дата звернення: 07.04.2022)
- 61.Смутчак З.В. Державне регулювання міграційних процесів на сільських територіях. Бізнес та інтелектуальний капітал. 2017. № 3. С. 95–100.

62. Ушенко Н. В., Покормяк А. С. Міжнародна міграція робочої сили: причинно-наслідковий аналіз. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2018. № 2 (42). С. 68–72.
63. Чакалова К.О. Методичні засади становлення внутрішнього ринку праці. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Випуск 16. С. 614–620.
64. Шкура І.С., Щербініна Т.О. Оцінка стану трудової міжнародної міграції українців. Академічний огляд. 2018. № 2 (49). С. 109 – 117. URL: <https://acadrev.duan.edu.ua/images/PDF/2018/2/12.pdf> (дата звернення: 07.04.2022)
65. International labour migration A rights-based approach. URL: https://webapps.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---migrant/documents/publication/wcms_208594.pdf (дата звернення: 07.04.2022)

Короткий звіт подібності

Дата перевірки:
23.05.2024 11:32:35 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
23.05.2024 11:53:20 EEST

ID користувача:
100005724

Назва документа: Заїка В.В. Міжнародна трудова міграція та її вплив на економіку України

Кількість сторінок: 54 Кількість слів: 12885 Кількість символів: 98215 Розмір файлу: 909.27 KB ID файлу: 1016067008

28.4%

Схожість

Найбільша схожість: 9.65% з Інтернет-джерелом (<https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/61827/1/%d0%a4%d0%9c%d0%9..>)

25.7% Джерела з Інтернету

315

Сторінка 56

23.5% Джерела з Бібліотеки

303

Сторінка 59

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнено

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнено

0%

Вилучень

Немає вилучених джерел